

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Võrdleva õigusteaduse õppetool

Kaira Perv

PEREVÄGIVALD SOTSIAALSE STRATIFIKATSIOONI MÕJURINA

Bakalaureusetöö

Juhendaja
lektor Silvia Kaugia

Tartu

2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. PEREVÄGIVALLA MÕISTE, OLEMUS, LIIGID JA SOODUSTAVAD TEGURID	6
1.1. Perevägivalla mõistemääratlus.....	6
1.2. Perevägivald hälbekäitumise vormina	8
1.3. Perevägivalla peamised liigid	12
1.3.1. Vaimne vägivald.....	13
1.3.2. Füüsiline vägivald	15
1.3.3. Seksuaalne vägivald	16
1.3.4. Majanduslik vägivald	17
1.4. Perevägivalda soodustavad tegurid.....	18
2. SOTSIAALSE STRATIFIKATSIOONI OLEMUS, LIIGID JA PEAMISED SOTSIAALSED MÕJURID	22
2.1. Sotsiaalse stratifikatsiooni mõiste ja olemus	22
2.2. Sotsiaalse stratifikatsiooni liigid	24
2.3. Sotsiaalse stratifikatsiooni peamised sotsiaalsed mõjurid	26
3. PEREVÄGIVALLA TOIME INDIVIIDI STRATIFIKATSIOONIASTMESTIKUS LIIKUMISELE	28
3.1. Staatuse muutumine	28
3.2. Tervisekahjustused sotsiaalmajanduslike probleemide alglülina	31
4. PEREVÄGIVALD JA SOTSIAALNE STRATIFIKATSIOON AMETKONDADE ESINDAJATE NÄGEMUSES.....	36
4.1. Uuringu valim ja meetod	36
4.2. Uuringu tulemused.....	37

KOKKUVÕTE	57
SUMMARY	60
KASUTATUD KIRJANDUS	63
KASUTATUD NORMATIIVAKTID	66
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	66
LISAD	67
Lisa 1. Küsimustik ja uuringu koondtulemused.....	67

SISSEJUHATUS

Perekond on isikute kooslus, kes jagavad teatud väärtusi, eesmäärke ja ressursse ning sõltuvad üksteisest. Perekonnal on oluline mõju ühiskonna struktuuri, mille üks osa ta ise on, säilitamisel. Perekond kujutab endast ühiskonna minimudelit, kus suhted peres on tähtsamad suhted inimese elus. Paraku on Eestis üha enam tõsiseks probleemiks perevägivald. Kuritegevuse statistika järgi moodustavad perevägivalda juhtumid 28% kehalise väärkohtlemise juhtumitest.¹ Kuriteoohvrite uuringu järgi on perevägivalda tase palju kõrgem kui näitab politseistatistika.²

Peredes toimuv vägivald ei ole ainult eraeluline vaid ka ühiskondlik probleem. Tänapäeval on üldlevinud aramus, et peres toimuv ei puutu kellessegi. Stereotüüpsed väärarusaamad säilitavad ja toetavad vägivalda ning annavad vägivalda kasutamisele õigustuse. Tegemist on äärmiselt keerulise, tihti varjatud probleemiga, mille tagajärjed võivad olla ettearvamatud.

Vägivald on käitumine, mille abil saavutatakse teises inimeses hirmu tekitades võim tema elu üle. Selle hulka kuulub ka teise inimese käitumise, mõtete ja tunnete kontrollimine. Vägivald on võimu ja kontrolli vahend. Vägivalda hinnaks on haiguspäevad, tervisekahjustused, invaliidistumine, kaotatud inimelud ja kannatavad lapsed. Vägivald rööbib ohvritelt inimõigused, mõjutab ja määrab nende igapäevaelu ja otsustab sageli ohvrite elukäigu. Vägivald on sotsiaalne probleem, mis lisaks isiklikele kannatustele tähendab suuri kulusid ühiskonnale jaok.

Kiirete sotsiaalsete ja majanduslike muutuste tõttu võivad indiviidi positsioon ja harjumuspärased võimalused ühiskonnas toimetulekul muutuda. Kui eesmärkide saavutamise soov ning võimalus nende soovide realiseerimiseks ei ole reaalselt teostatav, otsitakse tekkinud olukorrale lahendusi erinevate käitumisvormide kaudu. Hälbiv käitumine tekib

---

¹ Kuritegevus Eestis 2010. Kriminaalpoliitikauuringud nr 15. Justiitsministeerium 2011. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=54601/KuritegevusEestis2010_web.pdf (23.03.2013)

² Kuriteoohvrite uuring 2009. Justiitsministeerium 2010. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52487/14.+Kuriteoohvrite+uuring+2009.pdf> (23.03.2013)

mingi vastuolu tõttu väärtushinnangute ja indiviidi tegelike võimaluste vahel. Öeldu tundub teatud õigustusena vägivalda kasutava inimese käitumisele, teisalt põhjustab vägivallatseja käitumine ohvrile lisaks isiklikele läbielamistele ja tervisekahjustustele sotsiaalse positsiooni kaotamist ning langust sotsiaalse stratifikatsiooni astmestikul.

Käesolevas töös on perevägivald ja selle kasutamine konstrueeritud sotsiaalne fenomenina, eeldades perevägivalla tagajärgede mitmetahulist sotsiaalset tähendust.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on leida vastus küsimusele, milline on perevägivalla tähendus ja mõju peresuhetele, elu ning staatuse muutumisele ning kujunemisele ühiskonnas.

Bakalaureusetöös on kasutatud erinevaid teoreetilisi käsitlusi perevägivalla ja sotsiaalse stratifikatsiooni olemusest ja liikidest, uuritud perevägivalla mõju nii perevägivalla ohvri kui ka vägivallatseja elule perekondlikul ja ühiskondlikul tasandil ning viidud läbi empiiriline uuring perevägivallaga tööalaselt kokkupuutuvate inimeste seas.

Töö koosneb neljast peatükist.

Esimeses peatükis käsitletakse perevägivalla erinevaid mõistemääratlusi, perevägivalda kui üht hälbekäitumise vormi, formuleeritakse neli erinevat vägivalda liiki: vaimne, füüsiline, seksuaalne ja majanduslik ning antakse ülevaade perevägivalda soodustavatest teguritest.

Teine peatükk keskendub sotsiaalse stratifikatsiooni mõistele, olemusele ja liikidele ning sotsiaalse stratifikatsiooni peamistele sotsiaalsetele mõjuritele.

Kolmandas peatükis vaadeldakse, kuidas muutub indiviidi staatus ja missugune on perevägivallast tulenevate tagajärgede mõju indiviidi elule ühiskonnas.

Neljas peatükk sisaldab teema kontekstis läbiviidud küsitlust, selle analüüsi ning järeldusi. Läbiviidud uuringu ankeet on lisatud tööle. (Vt Lisa 1).

1. PEREVÄGIVALLA MÕISTE, OLEMUS, LIIGID JA SOODUSTAVAD TEGURID

1.1. Perevägivalla mõistemääratlus

Perekond on kui ühiskonna minimudel, mis koosneb isikutest, kes on omavahel seotud sugulussidemete kaudu, elavad koos ja tunnetavad endid perekonnana. Nii nagu võib muutuda pereliige individuaalselt, võivad muutuda ka kogu perekonna struktuur ja funktsioonid.

Perekonna olulisus oma funktsioonide täitmisel avaldub järgmistes aspektides:

- Majanduslik üksus – perekonna sissetulek on elukvaliteedi alus: toit, elamispind, riietus, haridus, vaba aeg jne;
- Sotsialiseerimine ja kasvatus – käitumisreeglite ja käitumisootuste vahendamine inimeste vahel;
- Privaatne ja kaitstud paik – perekonnaliikmed on seotud omavahel just sellele perekonnale ainuomase viisil.³

Peresisestes suhetes on tähtis suhtlemine pereliikmete vahel, pereliikmete erinevad rollid ja võimusuhted. Perekonnapea roll kuulub reeglina sellele, kes tagab perekonna materiaalse kindlustatuse, kellel on kõrgem positsioon ühiskonnas. Kuna perekonnapea roll määratakse või kujuneb peres kokkuleppeliselt, võib selle saada aga ka isik, kes on võimukam ja agressiivsem. Et oma võimuiha pereringis rahuldada ja perekonnapea positsiooni hoida, võib niisugune isik teiste pereliikmete kontrolli all hoidmiseks kasutada ka vägivaldseid meetodeid. See käitumisviis võib ajapikku muutuda üha süstemaatilisemaks ja julmemaks.

Kaasaegses ühiskonnas on perekonna rolliks eelkõige olla kiindumuse ja emotsionaalse toetuse allikaks, mis põhineb võrdsete indiviidide vastastikusel austusel, mitte aga hirmu – või kohustusetundel.⁴

---

³ I. Tael. Kriminoloogia vanglaametnikele. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2009, lk 48-49.

⁴ B.B. Hess, E.W. Markson, P.J Stein. Sotsioloogia. Tallinn: Külim 2000, lk 155.

Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamise konventsiooni järgi on perevägivald füüsilise, seksuaalse, psühholoogilise või majandusliku vägivalla akt, mis leiab aset perekonnas, kodus praeguste või endiste abikaasade/partnerite vahel, sõltumata sellest, kas elatakse ühisel elamispinnal või mitte.⁵

Perevägivald hõlmab endas järgmisi tüüpe:

- praeguste/endiste abikaasade/elukaaslaste väärkohtlemine e paarisuhtevägivald;
- laste väärkohtlemine;
- vägivald (vana-) vanemate suhtes;
- õdede – vendade omavaheline vägivald.⁶

Perevägivald ei ole ühtne nähtus: see hõlmab erineva sageduse ja kestvusega erinevaid vägivalla vorme ja vaheldusrikast inimsuhete struktuurilist dünaamikat.⁷

Perevägivald kui mõiste annab pildi perest kui ühtsest tervikust, milles ei ole soolisi võimuerinevusi vägivallatseja ega ohvrite vahel. Kui rääkida pere- või koduvägivallast, võib ju mõelda, et vägivald tuleneb peredünaamikast, pereliikmete vastastikustest suhetest või on see teatud mõttes kogu pere probleem. Siiski on peres toimuva vägivalla puhul harva küsimus kogu pere vastastikuses vägivallas, vaid peres on erinevaid vägivallatsejaid ja ohvreid ning erinevat laadi vägivalda.⁸

Perevägivald on kõige laiemalt levinud lähisuhetes toimuv vägivallaliik. Tuttavate või lähedaste inimeste vastu suunatud vägivallas on sageli süüdi mehed.

Perevägivalla mõiste ongi probleemne, sest selle alla mahub vägivalla erinevaid liike nagu õdede omavaheline tulitsemine, intsest kui ka mõrv. Perevägivald ning paarisuhtevägivald on mõistetena probleemsed ka seetõttu, et neid kasutades kaob vägivalla sooline iseloom ning need mõisted ei erista ohvri ega vägivallatseja sugu. Samas suurim osa peres toimuvast

---

⁵ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. 2011, p 5.

⁶ M. Linno jt. Perevägivalla levikut soodustavad riskid ja perevägivalla ulatus praktikute hinnangutes. Uurimisaruanne. Tallinn: Justiitsministeerium 2011, lk 14.

⁷ J. Braithwaite, H. Strang. Restorative justice and family violence. Cambridge: Cambridge University Press 2002, p 4.

⁸ N. Ollus. Sooline vägivald – mis see on? – Vaikijate hääled. Kogumik. H. Kase (koost.) Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2001, lk 18.

vägivallast on selline, kus mees kasutab vägivalda naise ja sagedamini just oma abikaasa või elukaaslase vastu.⁹

Naistevastast vägivalda määratletakse kui meeste poolt toime pandud vägivalda naise vastu koduses sfääris. See ei piirdu seaduslikus abielus olevatele paaridega, vaid laieneb paaridele, kes on vabaabielus aga ka paaridele, kes elavad lahus. Kirjanduses on partnerite poolset naistevastast vägivalda defineeritud erinevalt: abikaasa väärkohtlemine, perekonnasisene vägivald, omamise vaidlus, koduvägivald, perevägivald. Sellised määratlused on eksitavad, kuna kõik tõendid näitavad, et probleem ei ole ühe abikaasa kuritarvitamises, vaid pigem naise kuritarvitamises.¹⁰

Perevägivalla mõiste on lai. Selle alla mahub vägivalla erinevaid liike, mis on suunatud mitte ainult naise ja mehe, vaid ka laste ja vanurite vastu ning perevägivalla puhul on konflikti haaratud kõik pere liikmed. Kuna käesoleva bakalaureusetöö autori eesmärk on uurida perekonnas toimunud vägivalla mõju nii ohvri kui ka vägivallatseja elule ühiskonnas, ja ohvriteks peresisestest vägivallaaktides on töö autori arvates lapsed ja teised pereliikmed, siis käsitletaksegi töös läbivalt mõistet perevägivald.

1.2. Perevägivald hälbekäitumise vormina

Vägivalla näol on tegemist laialulatusliku sotsiaalse probleemi ja inimõiguste rikkumisega, millel on väga kõrge majanduslik ja sotsiaalne hind. Tagajärjed avalduvad nii indiviidi kui ka ühiskonna tasandil. Vägivald ei ole vaid üksikindiviidi tasandil esinev probleem, mis võib olla tingitud kas vägivallatseja iseloomust, empaatiavõime puudumisest vms. Perevägivald on teadaolevalt regulaarse iseloomuga ja paljudes lähisuhetes toimuv ning selle põhjused on sotsiaalsed. Ühiskond ise kujundab pidevalt vägivalda soodustavat keskkonda oma traditsioonide, väärtuste, kultuurinormide, ideoloogia jms.

Juba ajalooliselt on vägivalda peetud sotsiaalselt sobivaks inimsuhete ja rahvusvaheliste probleemide lahendamise vahendiks. Duelle ja võitlust on pikka aega peetud mehiseks viisiks

---

⁹ N.Ollus (2001), lk 18.

¹⁰ Violence against women in the family. New York: United Nations Publication 1989, p 16.

lahendada erimeelsusi härrade vahel. Sotsiaalsete hoiakutega paneme aluse suhtumisele, et vägivald on vastuvõetav viis probleemide lahendamiseks ja eneseväljenduseks.¹¹

Igal inimesel peab olema õigus oma puutumatusle ning võimalusele elada vabana vägivallast ja vägivallakartusest. Turvalisuse ja vägivalla teema peegeldab sarnaselt teiste ühiskonnaelu valdkondadega ühiskonnas levinud soolisi võimusuhteid ja soostereotüüpe. Kui mehed kogevad vägivalda peamiselt avalikes kohtades ja kurjategijaks on enamasti võõras inimene, siis naised väärkoheldakse tavaliselt pereringis ning vägivallatsejaks on naise elukaaslane või partner.¹² Vägivald on käitumine, mille abil saavutatakse teises inimeses hirmu tekitades võim tema elu üle. See tähendab ka teise inimese käitumise, mõtete ja tunnete kontrollimist.¹³

Karistusseadustikus on mõistega vägivald hõlmatud nii füüsiline kui ka psüühiline vägivald. Vägivald võib seisneda nii ähvardamises (KarS § 120), kehalises väärkohtlemises (KarS § 121), piinamises (KarS § 122) kui ka raske tervisekahjustuse tekitamises (KarS § 118). Seda seisukohta on jaganud ka Riigikohus.¹⁴

Võimu ja kontrolli saavutamise ning kasutamise meetodid on näiteks sõimamine, alandamine, häbistamine, süüdistamine, ähvardamine, hirmutamine ning füüsilise, seksuaalse ja majandusliku vägivalla tarvitamine, naise/mehe enda omaks pidamine ning tema elule piiride seadmine.

Vägivald on tänavatel, koolides ja ka kodudes sedavõrd sügavalt põimunud meie igapäevaellu, et me aktsepteerime seda kui tavakäitumist – nii perekonnas, sõprade vahelistes suhetes jne. Enamik kannatanuid tunneb vägivallatsejat ning paljud neist väga lähedaselt. Peaaegu iga viiendat vägivallaohvrit, keda haigla esmaabiruumides ravitakse, on vigastanud abikaasa, endine abikaasa, praegune või endine meessõber või sõbratar. Vägivald võib olla väga privaatne, isiklik ja intiimne väljendusvahend, samas võib seda käsitleda ka märkide süsteemina, mis on mõistetav erinevatele ühiskondadele ning sotsiaalsetele gruppidele.¹⁵

---

¹¹ R. J. Gelles, M. A. Straus. Intimate violence. New York: Touchstone 1988, pp 26-30.

¹² L. Järviste. Sooline võrdõiguslikkus ja ebavõrdsus: hoiakud ja olukord Eestis 2009. aastal. – Sotsiaalministeeriumi toimetised 3/2010, lk 20.

¹³ H. Kase. Lähisuhte vägivald. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2004, lk 7.

¹⁴ RKKKo 3-1-1-131-02 p 7.

¹⁵ M. Kimmel. Vägistamine, perevägivald ja mehelikkus – mis on armastusel sellega pistmist? – Vaikijate hääled. Kogumik. H. Kase (koost.) Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2001, lk 385.

Vägivald on kõige tavalisem peredes, kus kogu võim on koondunud mehe kätte ja koostöö mehe ja naise vahel puudub. Perevägivald saab alguse siis, kui mees tunneb oma võimu ohus olevat. Vägivald on taastumisvahend, millega mees nõutab tagasi võimu, mis tema arvates talle õigusega kuulub.¹⁶

Vägivalla kasutajateks paarisuhetes on nii mehed kui naised. Palju on arutletud selle üle, kes kasutavad peresuhetes rohkem vägivalda, kas mehed naiste või naised meeste vastu. Mitmetes uuringutes on leitud, et ka naised võivad oma partnerite suhtes käituda vägivaldselt ning olla oma elukaaslase või abikaasa suhtes sama vägivaldsed kui mehed. Vahe seisneb naiste ja meeste vägivaldse käitumise sageduses, liigis ja tagajärgedes. Põhjused vägivaldse käitumise tekkimiseks on erinevad.¹⁷ Meestest ja naistest tulenevat vägivalda peetakse täiesti erinevateks nähtusteks. Naiste vägivalda ei peeta nii tõsiseks ja seda sõltumata vägivalla iseloomust.¹⁸ Selline arusaam tuleneb ilmselt sellest, et naist peetakse nõrgema ja meest tugevama soo esindajaks.

Teoreetikud ja uurijad tunnistavad, et naiste poolt kasutatav vägivald meeste vastu erineb nii raskusastme, motivatsiooni, tagajärgede kui ka situatsiooniliste tegurite poolest.¹⁹ Naised ja mehed ei pane vägivallaakte toime samas suurusjärgus ja vägivaldse käitumise põhjused on erinevad. Mehed kasutavad perevägivalda kui vahendit, et läbi hirmu kindlustada kuulekust, allumist ning meeste poolt kehtestatud reeglite täitmist. Naised kasutavad perevägivalda oma pettumuse, viha väljendamiseks või siis enesekaitseks.²⁰ Naiste poolne vägivald on peamiselt vaimne. Mehed kasutavad naistega võrreldes sagedamini füüsilist vägivalda, seetõttu on meeste poolne vägivald oluliselt tõsisem. Naiste poolt toime pandud füüsiline vägivald avaldub enamasti lahtise käega või mingi esemega löömises. Seksuaalset vägivalda kasutavad peamiselt mehed.

Naiste vastu suunatud vägivald on olemas kõikides riikides, kõikides kultuurides ja kõikides sotsiaalsetes kihtides. See on üldine probleem, mis on olemas igal pool ja kõigi meie – rikaste

---

¹⁶ Vabariigi Presidendi akadeemiline nõukogu. Eesti edu hind. – Perevägivald politseistatistika andmetel. Artiklite kogumik. I. Pettai, J. Kaasik (koost). Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus 2005, lk 137.

¹⁷ K. Soo, M-L. Sepper. Paarisuhtevägivald Eestis: areng 21. Sajandil. Teel tasakaalustatud ühiskonda. Naised ja mehed Eestis II. Tallinn: Sotsiaalministeerium 2010, lk 68.

¹⁸ P. E. Eliasson. Mees, naine ja vägivald. – Vaikijate hääled. Kogumik. H. Kase (koost). Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2001, lk 406-407.

¹⁹ M. Linno jt. (2011), lk 15.

²⁰ M. Kimmel (2001), lk 394.

ja vaeste, haritud ja harimatute, kõrge sotsiaalse staatusega ja tõrjutute seas. Liiga kaua on vägivaldne käitumine kuulunud erasfääri ega ole peetud probleemiks, vaid on olnud pigem tavaline, normaalne, kultuuriliselt vastuvõetav – lapsed ja naised on kuulekad, naised on alluvad. Naised on saanud eriti tihti füüsiliselt või muul viisil karistada, kui nad ei ole vastanud teatud kultuurilistele normidele ja ootustele, ning neil on olnud keelatud osaleda tegevustes, mida ei peetud naistele sobivaks.²¹

Naistevastase vägivald vormid võivad lokaalselt küll erineda, kuid selle põhjuseks on meeste füüsiline, majanduslik, moraalne ning sotsiaalselt ja kultuuriliselt õigustatud ning üha uuesti toodetav võim ja domineerimine naiste üle. Naistevastane vägivald on patriarhaalse ühiskonna produkt.²²

L. Auväart peab käitumist sotsiaalset tähendust omavaks tegevuseks, millel on oma eesmärk, tahteline ja loov iseloom. Oma käitumisega väljendab inimene oma suhtumist ühiskonda, teistesse inimestesse ning asjadesse. Käitumine toimub sisemiste ajendite tagajärjel ja sellel on lisaks sotsiaalsele tähendusele ka teine kriteerium, kus käitumine väljendub väliselt konkreetsetes tegevustes.²³ Inimese kõik teod mõjutavad teda ümbritsevat keskkonda ning iga teoga kaasnevad füüsilised, psüühilised, sotsiaalsed tagajärjed.

Perevägivald erineb põhimõtteliselt avalikus kohas toimunud kuriteost: vägivallatseja ja ohver on omavahel seotud, ohver on vägivallatsejast mitmetasandilises sõltuvussuhtes materiaalselt ja emotsionaalselt, ohver ja vägivallatseja jäävad pärast teo toimepanemist samasse ruumi.²⁴ Perevägivald puhul on tegemist olukorraga, kus süüdlane ja vägivald ohver on lähedased ja kooselavad inimesed. Seda seisukohta on ka Tallinna Ringkonnakohus oma otsustes korduvalt väljendanud.²⁵

Peresisese vägivald, eelkõige naiste vastu suunatud vägivald kriminaliseerimise ja probleemina tunnistamise ajalugu pole väga pikk ning mehepoolne vägivald on vähem

---

²¹ M. A. Gaber. Violence in the EU examined: policies on violence against women, children and youth in 2004 EU accession countries. Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Arts 2009, p 17.

²² K. Kivimaa. Religioon ja naistevastane vägivald. – Vaikijate hääled. Kogumik. H. Kase (koost). Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2001, lk 378.

²³ L. Auväart. Õigusnormid sotsiaalsete normide süsteemis. – Õigus ühiskonnas. Artiklite kogumik. S. Kaugia (koost). Tartu: Avatar OÜ 2006, lk 52.

²⁴ H. Kase (2004), lk 22-23.

²⁵ TlnRnKo 1-10-16815/17 ja 1-10-8455/23.

karistatav kui naise enesekaitse. Siiski on vägivald kriminaalne ka koduseinte vahel. Ivi Masso möönab, et vägivald on eelkõige võim, mis on seotud teiste valitsevate võimuvormidega.²⁶

Riigikohus on öelnud, et karistusõigusliku kaitseta ei saa jääda olukord, kus mõni pereliige on seadnud teise oma füüsilist või muud üleolekut ära kasutades hirmuvalitsuse alla. Tulenevalt isikupuutumatuses ja isikute võrdõiguslikkusest ei ole keegi kohustatud taluma vägivalda ka pereliikme või mõne teise lähedase inimese poolt.²⁷

Enamasti kvalifitseeritakse perevägivalda karistusseadustiku järgi kehaliseks väärkohtlemiseks (KarS § 121)²⁸. Kehtiva kriminaalmenetluse seadustiku²⁹ järgi on ka kerge füüsiline vägivald kriminaalkuritegu. Vägivallaga on tegemist siis, kui selle käigus pannakse toime mõni KarS §-dele 120, 121 või 122 vastav tegu.

1.3. Perevägivalda peamised liigid

Vägivalda esineb mitmel kujul. See hõlmab füüsilise vägivalla; seksuaalse, emotsionaalse ja psühholoogilise seisundi ohtu seadmise ja halvenemise; vägistamise, seksuaalse vägivalla ja seksuaalse ahistamise; seksuaalse sunni; vara ja lemmikloomade kahjustamise; pornograafia, prostitutsiooni, inimkaubanduse; ebainimliku ja alandava kohtlemise; orjuse, sunniviisilise töö; sunniviisilise ja omavolilise vabaduse võtmise ja sõda või militarismi. Vägivald võib olla minimaalne või ulatuslik ja eluohtlik; lühiajaline või püsiv; juhuslik või pidev; rohkem või vähem kahjulik; juhuslik või väga süstemaatiline. See on sotsiaalne protsess, mitte „asi“.³⁰

M. P. Johnson eristab nelja tüüpi partnerlussuhetes toimuvat vägivalda:

- paarisuhte terror – vägivallatseja rakendab pidevat kontrolli mittevägivaldse partneri elu üle ähvardades, alandades, liikumisvabadust ja suhtlemist piirates ning võib kasutada füüsilist vägivalda. Oluline on sõltuvussuhte ja kuulekuse saavutamine;

²⁶ I. Masso. Ohvriks sündinud? – Vaikijate hääled. Kogumik. H. Kase (koost). Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2001, lk 376.

²⁷ RKKKo 3-1-1-38-04 p 10.

²⁸ Karistusseadustik. RT I 2001, 61, 364.

²⁹ Kriminaalmenetluse seadustik RT I, 2003, 27, 166.

³⁰ J. Hearn. Mens as perpetrators of violence: perspectives, policies, practices. – Violence in the EU examined 2009, p 125.

- vägivaldne vastuhakk – paarisuhte terrori all kannatav partner avaldab enesekaitse või kättemaksu eesmärgil vastupanu, mis võib eskaleeruda vägivallatsejale tõsiste vigastuste tekitamisega või ka tema tapmisega. Mõlemad partnerid on terroriseerijad;
- situatsiooniline paarivägivald – emotsionaalse pingeseisundi ja lahendamata konfliktide tulemus või partneri tähelepanu püüdmise viis. Puudub süstemaatiline sundiv kontroll;
- vastastikune vägivaldne konroll – mõlemad partnerid võivad olla vägivaldsed ja vägivalda algatajateks. Partnerid võitlevad vastastikku suhtes kontrolli saavutamise üle.³¹

Paarisuhte terrorit kasutavad tavaliselt mehed. Vägivallatsejal on stereotüüpne arvamus mehe ja naise erinevatest rollidest ja ta ootab nende täitmist vastavalt rollijaotusele. Kui partner ootustele ei vasta, võib vägivallatseja kasutada vägivalda. Vägivaldne vastuhakk leiab tihti väljundi naiste käitumises. Enamasti esineb Johnsoni esitatud tüüpidest peredes situatsioonilist vägivalda ja seda võivad kasutada nii mees kui naine ning tavaliselt ei vii see tõsiste vigastusteni ega vaja sekkumist väljastpoolt. Kõige vähem esineb vastastikust vägivaldset kontrolli. Põhjuseks võib tuua perekonna siseselt kehtestatud staatusliku struktuuri. Üldjuhul on perekonnas välja kujunenud, kes millisel positsioonil asetseb.

Vägivaldse käitumise levinumad liigid on:

- Vaimne vägivald;
- Füüsiline vägivald;
- Seksuaalne vägivald;
- Majanduslik vägivald.

1.3.1. Vaimne vägivald

Vaimne vägivald võib eksisteerida väga erinevates vormides, nagu verbaalne, psühholoogiline, majanduslik, sotsiaalne vägivald. Vägivallatsejad rakendavad oma ohvri suhtes erinevaid tehnikaid alates psühholoogilisest survest ja jõhkra sõimust kuni majanduslike piirangute seadmiseni ja sotsiaalse isolatsioonini. Vägivaldne käitumine võib olla alguses peaaegu märkamatu manipuleerimine ja naise/mehe elu ning tegemiste kontrollimine.

---

³¹ M. P. Johnson. A typology of domestic violence. Boston: Northeastern University Press 2008, pp 7-12.

Manipuleerimine ja kontrollimine tähendab teise inimese mõtete, tunnete ja käitumise suunamist ning juhtimist. Vaimse vägivalla abil halvatakse ohvri mõtlemis-, mõistmis-, ja teovõime. Eesmärgiks on ohvri enesetunde, eneseusu, vastupanuvõime purustamine ja isiksuse hävitamine. Vaimne vägivald on tihti varjatud ning paljusid vaimse vägivalla vorme on väga raske kindlaks teha.³² Vaimseks vägivallaks on ka naisele või mehele kuuluvate esemete ja vara hävitamine ning julm käitumine tema lemmikloomadega. Ka lapsi võidakse kasutada vaimse vägivalla ja kontrolli vahenditena.³³

Vaimne vägivald avaldub ignoreerimises, ähvardamises, jälitamises, söimamises, laimamises, alandamises, süüdistamises, manipuleerimises, kontrollis, isoleerimises, majanduslikus kontrollis jms. Vaimne vägivald on tihti varjatud ning paljusid vaimse vägivalla vorme on väga raske kindlaks teha.

Antud hetkel mõistetakse Eestis kehtiva karistusseadustiku alusel vaimse vägivalla all paragrahvis 120 kirjeldatud tegu, ehk ähvardamist. Ähvardamisega kahjustatakse kannatanu vaimset heaolu ja tekitatakse temas emotsionaalselt kurnavat hirmutunnet.³⁴ Kahjuks on suuliselt väljendatud ähvardusi keeruline tõendada.

Tallinna Ringkonnakohus on leidnud, et ähvardamise puhul ongi tähtis, et ähvardaja loob kahjuliku tagajärje saabumisest mulje kui millestki tema tahtest sõltuvast asjaolust, ning tähendust ei oma, kas selline loodud mulje on tegelikkuses ka reaalne või pelgalt näiline. Oluline on, et ähvardus jõuaks ähvardatud isiku teadvusesse ning oluline ei ole, et ähvardatu mõistaks näiteks talle saadetud kirja sisu või öeldut vahetult lugemise või ütleamise hetkel kohe ähvardusena KarS § 120 tähenduses. Vahetu ajaline seos avalduse tegemise ning öeldu tajumisel ähvardusena vahel ei ole nõutav. Oluline ei ole ka see, kas ähvardaja saab ja ka tahab enda ähvardust realiseerida. KarS § 120 realiseerimiseks piisab, kui ähvardus tekitab objektiivselt tõsiseltvõetava mulje ja näib ähvardatule tõsiseltmõelduna (ähvardamisega on tegemist ka siis, kui täideviija teab, et kannatanu tajub tema käitumist ähvardusena ning kasutab seda ära). Nende eelduste alusel on ühtlasi ka selge, et tähendust ei oma asjaolu, kas

---

³² H. Kase (2004), lk 9.

³³ S. Perttu jt. Ava silmad! Käsiraamat vägivalda kogenud naistele. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino OY 2001, lk 12.

³⁴ M. Kurm, T. Ploom. KarS § 120 – Karistusseadustik. Komm. vlj. 3. vlj. Tallinn: Juura 2009.

tegelikkuses on ähvardus täideviidav või mitte. Ähvardaja ei pea ise uskuma enda ähvarduse realiseeritavusse.³⁵

Ka Riigikohus on selgitanud KarS § 120 tähendust. KarS § 120 kuriteokoosseisu objektiks on inimese vaimne tervis, mille ründamiseks süüdlane kasutab psüühilist vägivalda. Selle kuriteokoosseisu realiseerimiseks piisab, kui kannatanus kutsutakse esile sedavõrd tugev hirmuaisting, et ta leiab, et on alust karta selle ähvarduse täideviimist. Siin ei eeldata, et ründajal oleksid kuriteo toimepanemise hetkel olemas ründe vahendid, millega ta ähvardab.³⁶

Ähvardusega KarS § 120 mõttes on tegemist ka siis, kui ähvardaja paneb oma tegevusega elu, tervise või vara pärast muretsema eelkõige ähvarduse adressaadi ja tekitaks hirmu reeglina ka objektiivsele kõrvalseisjale.³⁷

1.3.2. Füüsiline vägivald

Füüsiline vägivald võib ulatuda kinnihoidmisest ja rusikahoopidest kuni kägistamiseni ja mitmesuguste relvade kasutamisest kuni roimadeni. Tekitatud vigastused, haavad, traumad vahelduvad sinistest laikudest, muhkudest, muljumishaavadest kuni püsiva kahjustuseni, nagu kuulmis-, nägemis- või liikumisvõime kaotamine.³⁸

Füüsiline vägivald on agressiivne füüsiline kontakt, löömine, kägistamine, lämmatamine, relva kasutamine jms.

Juhtumel, kus inimese tervist on kahjustatud või on tekitatud valu, on kriminaalmenetluse alustamine kohustuslik. Seega on ka tüüpiliste perevägivallajuhtumite puhul kriminaalmenetlus vältimatu.³⁹

---

³⁵ TlnRnKo 1-10- 14512/27.

³⁶ RKKKo 3-1-1-11-00.

³⁷ RKKKo 3-1-1-59-11 p 9.2.

³⁸ H. Kase (2004), lk 9-10.

³⁹ Perevägivalla juhtumite menetluspraktika: 2010. – Kriminaalpoliitika analüüs. Justiitsministeerium 2011, Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56017/Perev%E4givalla+menetluspraktika+anal%FC%FCs++Justiitsministeerium+2011+avalik.pdf> (04.04.2013)

Karistusseadustiku (KarS) § 121 järgi kvalifitseeritakse füüsiline vägivald kehaliseks väärkohtlemiseks. Antud kuriteokoosseis kaitseb eelkõige kehalist heaolu ja häireteta toimet, lisaks ka vaimset tervist.⁴⁰

Riigikohus on seisukohal, et tervise kahjustamiseks KarS § 121 mõttes on iga tegu, mis võib põhjustada kehalise tervisekahjustuse. Teo kvalifitseerimiseks KarS § 121 järgi peab see tegu olema oma iseloomult selline, mis suudab kehalise tervisekahjustuse tekitada.⁴¹

Teadaolevalt on peres toimuv vägivaldne käitumine reeglina pikaajaline. Perevägivalla juhud ei jõua kohtusse mitte esmakordsel vägivalla kasutamisel, vaid tegemist on kestvate või korduvate vägivallategudega. Siinkohal on töö autori arvates asjakohane käsitleda veel üht KarS §-s 122 kvalifitseeritud vägivallategu – piinamist.

Tallinna Ringkonnakohtu otsusest nähtub, et KarS §-s 122 sätestatud piinamise objektiivne koosseis seisneb kehalises väärkohtlemises, mille all tuleb mõista KarS § 121 koosseisule vastavaid tegusid, so tervisekahjustuse tekitamist, löömist, peksmist või valu tekitanud muud kehalist väärkohtlemist. Piinamiseks kvalifitseeruvad nimetatud teod aga kahel juhul – toime panduna järjepidevalt või suurt valu põhjustavatena.⁴²

1.3.3. Seksuaalne vägivald

Seksuaalne vägivald on igasugune soovimatu puudutamine ja tähelepanu osutamine. Vägivaldne seksuaalvahekord on võimuvahend, mida kasutatakse teise osapoole alandamiseks, et talle kätte näidata madalam koht sugude hierarhias.⁴³

Seksuaalne vägivald avaldub soovimatus seksuaalses tähelepanus, seksuaalses häirimises, seksuaalse teenuse nõudmises, objektistamises, vägistamiskatses, vägistamises. Vägistamine on kuritegu, mis ühendab seksi ja vägivalla, tehes seksist vägivalla vahendi. Ka Tallinna Ringkonnakohtus on öelnud, et vägistamine iseenesest kahjustab nii füüsilist kui vaimset tervist, kuna on olemuslikult kehaline rünne, mis tekitab hirmu, alandust jm negatiivseid

---

⁴⁰ M. Kurm, T. Ploom. KarS § 120 – Karistusseadustik. Komm. vlj. 3. vlj. Tallinn: Juura 2009.

⁴¹ RKKKo 3-1-1-28-07 p 7.

⁴² TlnRnKo 1-10-11351/16 p 5.3

⁴³ H. Kase (2004), lk 10.

emotsioone, kusjuures välistatud ei ole isegi kehavigastuse või psüühikahäire saabumine vägistamise tagajärjel.⁴⁴ Tegemist on pigem võimu kui kirega, pigem vallutuse ja põlguse kui armastuse ja ihaga, pigem omandiõiguse kui salasoovide väljendamisega seotud kuriteoga.

Pere ei ole seksuaalselt neutraalne. Seksuaalsus ei ole peres ainult taastootmise vahend, vaid selle juurde kuulub potentsiaalselt võim ja seega ka vägivald. Seksuaalne vägivald ja sundimine abielus on võimuvahend, mis alandab ja traumeerib teist osapoolt.⁴⁵

Seksuaalne vägivald võib olla peresuhtes enam levinud, kui seda arvatakse, sest patriarhaalse arusaama järgi peetakse naise allumist partneri seksuaalsoovidele kohustuslikuks. Seksuaalse vägivallaga kaasneb sageli füüsiline vägivald, kuid füüsilisele vägivallale võib järgneda seksuaalvahekorrale sundimine ja vägistamine.

Karistusseadustikus on loetelu seksuaalse enesemääramise vastastest süütegudest, mis on kirjeldatud §-des 141-147.⁴⁶

Vägistamine on väga raske kuritegu. Vägistamist (KarS § 141) on ka Riigikohus pidanud olemuslikult seksuaalse vägivalla raskeimaks vormiks, sest sellega rikutakse kaitstavat õigushüve – isiku seksuaalset vabadust ja keha puutumatust – kõige teravamalt.⁴⁷

1.3.4. Majanduslik vägivald

Vägivaldse käitumise hulka kuulub ka partneri tööga hõivatuse ja majandusliku iseseisvuse takistamine ja häirimine, sest finantsiliselt ebastabiilne olukord seab sõltuvussuhte. Selline käitumine aitab vägivallatsejal hoida oma partnerit kindlalt kontrolli all ja vältida suhtest lahkumist.⁴⁸

---

⁴⁴ TlnRnKo 1-07-13722.

⁴⁵ N. Ollus (2001), lk 18.

⁴⁶ Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364.

⁴⁷ RKKKo 3-1-1-95-04 p 10.

⁴⁸ K. Soo, A. Laas. Naistevastane vägivald paarisuhtes ja töökohal. Vägivalla mõju naistele. Tartu: TÜ Sotsiaalteaduskond 2009, lk 11.

Majanduslik surve on väga laialt levinud vägivallaliik. Ühest küljest otsustab üks partner teise eest, kui palju ja mille peale tohib kulutada, teisest küljest aga kontrollib ning piirab näiteks tööl käimist. Teisisõnu toimub sotsiaalse aktiivsuse piiramine.

Partneri raha äravõtmine ja pangakaartide enda käes hoidmine, tema ostude tegemise ja muude majanduslike tehingute tegemise piiramine, takistamine või kritiseerimine, kulude range kontrollimine, ühisvara enda nimele kirjutamine, võlgade tekitamine, partneri sundimine osalema ebaseaduslikes tehingutes jne on käsitletavad majandusliku vägivallana.

Lisaks avaldub majanduslik vägivald vägivallatseja keeldumisega laste ülalpidamiskohustuse täitmisest, täieliku kontrolli omamises ühistele ressurssidele ligipääsu üle, partneril töötamise või edasiõppimise keelamises, samuti õiguste ära võtmises või piiramises seoses varade omamisega.⁴⁹

1.4. Perevägivalda soodustavad tegurid

Väärtusorientatsioonid, täites sotsiaalse käitumise regulaatori rolli, jätavad inimesele suhteliselt suure iseseisvuse määrata oma individuaalse käitumise peamist orientatsiooni ja seeläbi kujundada oma elulaadi. Nii väärtusorientatsioonid, kui ka käitumisregulaatorid on tihti inimese seesmise seisundi tulemus.⁵⁰

Erinevates sotsiaalsetes tingimustes ja erinevatel eluetappidel võivad väärtusorientatsioonid muutuda. Üldinimlikke väärtusi tunnistavad enamasti peaaegu kõik inimesed, kuid kui tekib väärtuste konkurents, võivad valikud olla erinevad. Sotsiaalselt küps ja terve psüühikaga inimene käitub reeglina vastavalt üldtunnustatud normidele.

Mis on konformne ja hälbiv määratletakse sotsiaalsete probleemidena samuti ühiskondliku protsessi kaudu, mille abil kehtestatakse ühiskonna käitumisreeglid. Käitumine ja ideed ei eksisteeri ühiskonnas algselt heade või halbadena vaid see, mida hakatakse pidama heaks või

---

⁴⁹ Л. Селькова Семейный террор: взгляд психолога кризисного центра – Семья: между насилием и толерантностью. (коллектив. моногр.) М. А. Литовская, О.В. Шабурова. Екатеринбург: Издательство Уральского Университета 2005, с 136.

⁵⁰ S. Kaugia. Normatiivse käitumise regulatiivsest ja teadvuslikust tasandist. – Ühiskonna turvalisuse teenistuses. Artiklite kogumik. A. Lall (koost). Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2010, lk 66.

halvaks, on nende gruppide omavaheline võitlus, kellel on võimu määratleda ja kujundada ühiskonnas kehtivaid norme.⁵¹

Patriarhaalses ühiskonnas on kõrgelt väärtustatud maskuliinsus ja meheksolemine. Mehed on omandanud juba lapseeas peale ühiskonnas levinud norme: olla tugev, aktiivne, omada piisavalt kontrolli ja võimu jne. Sellest tulenevalt võivad mehed pidada naiste üle kontrolli omamist üheks meheksolemise osaks. Mehed, kes tunnevad ebakindlust, et nad ei vasta oma kujutluses tekkinud standardile, püüavad oma ebakindlust vähendada, kasutades vägivalda.

Elu on pidevas muutumises – nagu pidevalt muutub religioon, tava, moraal kui ka õigus, muutub ka väärtuste süsteem. Selles süsteemis on talletatud need kriteeriumid, mis aitavad eristada halba heast, tõde eksimusest, olulist ebaolulisest. Saab eristada individuaalset ja riiklikku, sealhulgas ühiskondlikku väärtustesüsteemi, mis on omavahel seotud.⁵²

Väärtused on inimese käitumise ja püüdluste tähtsaimad regulaatorid. Igal inimesel on oma väärtushierarhia, milles ühed väärtused on teistest olulisemad ja kõrgemad. Sõltumata sellest, kas inimene seda süsteemi endale täielikult teadvustab või mitte, käitub ta instinktiivselt selle järgi. Väärtused võimaldavad hinnata teiste tegusid, sotsiaalse grupi liikmete sobilikkust ja võimalust alustada koostööd, taotleda sotsiaalset staatust ja täita oma sotsiaalseid rolle.⁵³

Muutused inimese elutingimustes, ühiskonna ruumilis-territoriaalse süsteemi formaalsete ja mitteformaalsete elementide deformeerimine jm muudab ka isiksuse rollistruktuuri ning inimene kaotab oma MINA. Sisemiselt vastuoluline ja lõhestatud, oma MINA kaotanud või kaotamas inimene on konfliktne ning raskesti allutatav käitumise normatiivsele reguleerimisele. Seetõttu võib niisuguste inimeste poolt sagedamini oodata häbelist käitumist.⁵⁴

Sotsiaalsed raskused võivad tekkida siis, kui elu harjumuspärasest keskkonnast saab kahjustatud, kas siis inimese enda käitumise või kolmandate isikute tõttu. Sotsiaalset allakäiku saadab üha suurenev üksindus, alkoholiprobleemid, haigused, alanev eneseusk ja abitus.

---

⁵¹ B. B. Hess jt. (2000), lk 87.

⁵² S. Kaugia (2010), lk 59.

⁵³ I. Aimre. Sotsioloogia. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2013, lk 93.

⁵⁴ E. Raska. Kriminoloogia üldkursus. Tallinn: Eesti Riigikaitse Akadeemia 1994, lk 38.

Peamine põhjus, mis suhetes ajendab vägivalda kasutama, on partneri suhtes võimu ja kontrolli rakendamise soov. Nii füüsiline, seksuaalne, emotsionaalne kui ka majanduslik vägivald on suunatud vägivallatseja püüdele kehtestada süstemaatiline kontroll partneri igapäevase käitumise reguleerimiseks temale soovitud suunas.⁵⁵

Tavaliselt on vägivallateoga kulmineeruvate sündmuste tõukejõuks hirm. Püütakse vältida millegi hirmutava ja ähvardava reaalsuseks saamist. Usalduse ja kindlustunde puudumine ning kõikuv enesehinnang suurendavad partnerite haavatavust. Suhte üle kontrolli saavutamise strateegiaid on raske rakendada ja kui see ei õnnestu, siis hirm kasvab veelgi ja järgmisel korral tegutsetakse jõulisemalt.

H. Kase on leidnud, et vägivallatsejad ei ole klassifitseeritavad ühegi üksiknäitaja kaudu. Tema arvates ei ole sotsiaalsesse kihti kuulumine, vägivaldsete sotsialiseerimiskogemuste omamine ega alkoholismikalduvused vägivalda põhjused, kuid need tegurid võivad soodustada ja süvendada vägivalda.⁵⁶

Vägivalda soodustavateks teguriteks on:

- vanus – nooremad inimesed käituvad vägivaldsemalt, vanuse kasvades vägivalda oht väheneb;
- haridustase – vähene haridus põhjustab väheseid suhtlemisalaseid teadmisi ja sotsiaalseid oskusi;
- sotsiaalne ebaadekvaatsus – väärkujutlustest tulenev vale tõlgendus erinevatele olukordadele;
- sotsiaalne kapital – piiratud suhtlemisringkond, kus vägivaldset käitumist peetakse normaalseks;
- arusaamad soorollidest – ootuste mittetäitmine partneri suhtes, alanduse- ja saamatusetunne kompenseeritakse vägivallaga;
- enesehinnang – abitus ja nõrkus kompenseeritakse vägivallaga;
- emotsionaalne sõltuvus – iseloomulik on äärmine armukadedus ja kontrollivajadus;
- emotsionaalne isolatsioon – tuleneb armukadedusest, suhtehirmudest, taltsutamatutest vihahoogudest;

---

⁵⁵ K. Soo, M-L. Sepper (2010), lk 67.

⁵⁶ H. Kase (2004), lk 39.

- suhtlemisraskused – raske väljendada oma soove, mõtteid ja tundeid, mida püütakse mõistetakse teha vägivalla abil;
- isiksuseomadused – kalduvused depressiooniks, äkkviha suurendavad vägivalla kasutamise võimalust;
- meelemürgid – alkohol/narkootikumid vabastab agressiivsuse ja kaotab barjäärid e alkohol on vägivalla vallapäästja;
- majanduslik stress – rahulolematust tööga, pinget, töötust jm peetakse mõningates situatsioonides vägivaldse käitumise põhjuseks;
- kogetud vägivald – oma kogetud vägivalda korratakse oma paarisuhetes;
- vägivalla kasutamise kogemus – tekitab arusaama, et vägivalda kasutades on võimalik saada oma tahtmist;
- vägivalda toetavad sotsiaalsed normid ja hoiakud – ühiskondades, mis kiidavad heaks või püüavad õigustada vägivalda, esineb seda rohkem;
- karistussüsteemi puudulikkus – puuduvad või ebapiisavad karistused soodustavad vägivalda;
- vägivalla levik meedias – massiteabevahendid mõjutavad vägivaldsust ja määravad ühiskonna suhtumise sellesse.⁵⁷

Vägivalda peredes on püütud seletada mitmeti. Mõned teoreetikud on otsinud vägivalla põhjuseid vägivallatsete patoloogias või isiksuste eripäras, teised jällegi leiavad, et põhjused tulenevad kultuurilisest keskkonnast ja ühiskonna sotsiaalsest struktuurist. Feministid peavad aga vägivalla põhjuseks naiste ebavõrdset olukorda võrreldes meestega, seksistlikke hoiakuid ja võimuhierarhiat. Vägivaldse käitumise põhjuseid võib otsida ka läbi sotsiaalse õppimise teooria. Selle teooria kohaselt ei sünni inimesed kalduvusega kasutada vägivalda vaid vägivaldne käitumine õpitakse ümbritseva keskkonna ja oma kogemuste kaudu. Lapsed õpivad suhtlemis- ja käitumismustreid oma vanematelt, neid jäljendades. Selliselt õpivad nad tülide lahendamise ja vägivalla kasutamise viise ja põhimõtteid. Kui inimene näeb, et vägivaldne käitumine toob kaasa soovitud tulemuse ja sellele ei järgne negatiivseid tagajärgi, muutub vägivalla kasutamine tema jaoks aktsepteeritavaks probleemide lahendamisel ja tahtmistele saavutamisel.⁵⁸

---

⁵⁷ M. Kase (2004), lk 39-42.

⁵⁸ M. Linno jt. (2011), lk 14.

2. SOTSIAALSE STRATIFIKATSIOONI OLEMUS, LIIGID JA PEAMISED SOTSIAALSED MÕJURID

2.1. Sotsiaalse stratifikatsiooni mõiste ja olemus

Inimeste tegevused, ülesanded ja suhted ühiskonnas sõltuvad staatuste ja rollide jaotumisest. Iga positsioon sotsiaalses struktuuris kujuneb sotsiaalseks staatuseks isikustamise kaudu. Staatus on inimese seisund grupis või ühiskonnas. Sotsioloogias eristatakse:

- sotsiaalset staatust;
- isikulist staatust.

I. Aimre on kirjeldanud sotsiaalset staatust kui inimese seisundit ühiskonnas, mis tuleneb tema kuulumisest suurde sotsiaalsesse kooslusesse. Isikuline staatus on tema käsitlemise järgi indiviidi seisund väikestes gruppides, näiteks perekonnas. Sotsiaalne staatus määratleb inimese sotsiaalse olemuse.⁵⁹

Igas ühiskonnas leidub ressursside osas nii materiaalet kui ka mittemateriaalet ebavõrdsust, sest ressursside hulk on piiratud. Kuna nõudmine ületab pakkumise, ühtedel on rohkem kui teistel, siis seisab inimene juba sündides silmitsi ebavõrdsusega. Ressursside jaotuse ühiskonnas määrab võimed ja oskused, sugu, rassiline kuuluvus, ühiskondlik staatus jne. Staatus, asend, positsioon ja muud sarnased määratlused, mis on ühenduses sotsiaalse kooslusega, iseloomustavad selle struktuuri. Sotsiaalne kooslus, mistahes vormis, kujutab endast teataval viisil korrastatud struktureeritud süsteemi, kus iga liige paikneb selles süsteemis talle eriomasel kohal.⁶⁰

Stratifikatsioonisüsteemid moodustatakse siis, kui inimesed paigutatakse kategooriatesse. Need kategooriad asuvad hierarhias kõrgest madalamani. Ühiskondades on kihistumine ühiskonna sotsiaalse struktuuri võtmeteguriks ning ta mõjutab inimese valikuid ja võimalusi kogu elu jooksul.⁶¹

---

⁵⁹ I. Aimre (2013), lk 95.

⁶⁰ E. Raska. Õiguse apoloogia. Sissejuhatus regulatsiooni sotsioloogiasse. Tartu: OÜ Fontese Kirjastus 2004, lk 155.

⁶¹ B. B. Hess jt. (2000), lk 110.

Sotsiaalne ebavõrdsus on oma olemuselt hüvede ja ressursside erinev jaotus inimeste, perekondade ja gruppide vahel, lisaks ka territoriaalselt ja riikide vahel. Sotsiaalne ebavõrdsus stratifikatsiooni mõttes on sotsiaalse diferentseerumise üks vorme, mille puhul inividid, sotsiaalsed grupid, kihid ja klassid asuvad vertikaalse sotsiaalse hierarhia eri astmetel, kus nad omavad erinevaid võimalusi oma vajaduste rahuldamiseks.⁶²

Majandusliku ebavõrdsuse kõrval on üldtunnustatud prestiiži ja võimu jaotumise ebavõrdsus. Eristatakse kolme tähtsamat ressursi, mis on olulised, kuid ka piiratud:

- rikkus ja sissetulek – majanduslik staatus;
- võim – poliitiline staatus;
- prestiiž – sotsiaalne staatus.⁶³

Sotsiaalne kihistumise abil jagab ühiskond inimesi hierarhilisse struktuuri.

Kui inimesed puutuvad kokku sotsiaalse ebavõrdsusega, siis räägivad nad sageli kellegi kuulumisest ühte või teise sotsiaalsesse kihti, justkui oleks see määratud ainult ühe teguriga, nagu näiteks raha hulgaga. Sotsiaalse kihistumise süsteem omab mitmesuguseid mõõtmeid. Sotsiaalmajanduslik staatus näitab mitte ainult finantsilist olukorda vaid ka ameti ja hariduse prestiiži.⁶⁴

Sotsioloogid on ühisel arvamusel, et stratifikatsioonistruktuuri tekkimise põhjuseks on inimeste loomulik ja sotsiaalne ebavõrdsus. Loomulik ebavõrdsus on seotud inimeste esmaste vajadustega, sotsiaalne ebavõrdsus tuleneb võimusuhte erinevustest.⁶⁵

Stratifikatsioon on nähtus, kus ühiskond on võimusuhetest tuleneva ebavõrdsuse alusel jagunenud kaheks suuremaks kihiks:

- kellel on rohkem võimu ehk võimulolijad;
- kellel on vähem võimu ehk mittevõimulolijad.

---

⁶² I. Aimre (2013), lk 234.

⁶³ I. Aimre. Sotsiaalne stratifikatsioon ja mobiilsus. Tallinn: Eesti Riigikaitse Akadeemia Kirjastus 1995, lk 7.

⁶⁴ I. Pettai. Sotsiaalne kihistumine ja sotsiaalne ebavõrdsus. – Ühiskonna turvalisuse teenistuses. Artiklite kogumik. A. Lall (koost). Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2010, lk 119.

⁶⁵ S. Kaugia. Sotsioloogia ja õiguse sotsioloogia teoreetilisi käsitlusi. Tartu: Tartu Ülikool 2000, lk 24.

Just võimust tulenevalt asuvad nende kihtide liikmed ühiskonna sotsiaalses hierarhias erineval tasemel. Sotsiaalne stratifikatsioon on ühiskonna süsteem inimeste hierarhiliseks järjestuseks.⁶⁶

E. Raska arvates sarnaneb sotsiaalse koosluse hierarhia väga ahvikarjale, kus eesotsas domineerib jõuline isend ning karja äärealadel paiknevad marginaalsed tegelased. Selles mõttes ühiskonna hierarhiline mudel kopeerib loomariigis valitsevaid struktuure. Sotsiaalse koosluse hierarhia tipneb valitseva eliidiga ja põhjakihti kuuluvad koosluse väidetavalt väheväärtuslikud, asotsiaalsed liikmed. Ühiskonna hierarhilises mudelis peamiselt sotsiaalset ühiselu organiseerivaks ja korrastavaks teguriks on valitsusvõim. Rahu ja kord ühiskonnas kehtestatakse valitsusvõimu tahte ning tegevusega vastavalt juriidilistes seadustikes sätestatud õiguskorrana. Kuna ühiskond kihistub sõltuvalt indiviidide asendist võimusuhte hierarhias, siis neile, kes asetsevad võimutipule lähemal, tundub kehtiv õiguskord omasem ning õiglasem. Mida madalamal positsioonil võimusuhte hierarhias ollakse, seda rohkem õiguskorda võõristatakse ja ebaõiglasemaks peetakse.⁶⁷

Kihistumise määravad üldmajanduslikud tingimused ja poliitika.

2.2. Sotsiaalse stratifikatsiooni liigid

Stratifikatsiooni aluseks on kolm tasandit:

- majanduslik;
- sotsiaalne;
- poliitiline.

Majanduslikul tasandil seisneb ebavõrdsus põhiliselt tarbimises. Selle tulemusena kujuneb hierarhia, millel on erinevad klassid e klassid tarbimise alusel. Sotsiaalsel tasandil esinevad erinevused elulaadis. Inimestel on kalduvused, sõbrad, elustiil jne. Neile on omane prestiiž ja reputatsioon. Selliste staatusgruppide alusel kujuneb ühiskonna kihistumine e hierarhia. Poliitilisel tasandil toimub kihistumine võimu alusel ning kujunevad võimugrupid ja parteid.

---

⁶⁶ S. Kaugia (2000), lk 23.

⁶⁷ E. Raska. Sotsiaalse regulatsiooni õigusvorm. – Õiguse sotsiaalsest olemusest ja toimest ühiskonnas. Artiklite kogumik. S. Kaugia (koost) Tartu: Avatar Holding OÜ, 2009, lk 66.

See Weberi kolmemõõtmeline süsteem on aluseks klassidefinitioonidele kui ka stratifikatsiooniteooriatele.⁶⁸

M. Weberi käsitletule kohaselt tulenevad inimeste erinevused lisaks omandile võimust, privileegidest, prestiižist ning staatusest. Kuna käib jätkuv võitlus tootmisvahendeid omavate vahel, keda on vähe ja nende vahel, kes tootmisvahendeid ei oma, keda on palju, võib tunduda, et stratifikatsiooni dimensioonide vahel eksisteerib teatud ühtsus. Jõukust võib samastada võimuga ja mõlemad saab koos kasutada respekti saavutamiseks.⁶⁹

Võim on Weberi käsitletule järgi legaalne õigus kasutada vägivalda. Võimu puhul on keskseks küsimuseks, kuidas võimu kasutatakse. Võimu teostamise ühe viisina kasutatakse mõistet autoriteet, mis seisneb oma tahte pealesurumises ja millesse suhtutakse kui õiguspärasesse, õigustatusse. Seda mõistet kasutatakse enamasti siis, kui tahetakse rõhutada võimu institutsionaliseeritust, käskude ja keeldude vaidlustamatut vastuvõtmist. Weberi järgi sunnib autoriteedi kandja teisi oma korraldusi täitma mitte otseselt jõudu kasutades, küll aga selle jõu olemasolu baasil.⁷⁰

Võimu ja autoriteediga kaasnevad teatud privileegid, milleks on õigused, eelised ja vabadused, mis on seotud ühiskondliku positsiooniga. Võimu ja autoriteediga kaasneb ka kõrgem prestiiž. Prestiiž viitab ühiskondliku lugupeetuse või staatuse jaotumisele. Prestiiž on mitme faktori koosmõju tulemus ning üheks eelduseks prestiiži tekkimisele on alati võim või privileegid. Kõrge prestiižiga positsioonidel olevatel isikutel on tugev mõju avaliku arvamuse kujunemisele, mis toob endaga kaasa struktuurivälise võimu. Ühiskond tekitab ebavõrdsust erinevatel tasanditel sõltuvalt materiaalsest seisundist, prestiižist, poliitilise võimu olemisest jne. Selline hierarhia on ühiskonnale oluline, kuna see võimaldab suunata inimeste isiklikke ambitsioone ühiskonnale tähtsate staatuste omandamisele.⁷¹

---

⁶⁸ I. Aimre (1995), lk 16-17.

⁶⁹ B. B. Hess jt. (2000), lk 112-113.

⁷⁰ M. Weber. Võimu ja religiooni sotsioloogiast. Tallinn: Vagabund 2002, lk 78-79.

⁷¹ S. Kaugia (2000), lk 24-25.

2.3. Sotsiaalse stratifikatsiooni peamised sotsiaalsed mõjurid

Liberaalses ühiskonnas on inimese edukuse eeldusena olulise tähtsusega inimese isiklikud ressursid (võimed, haridus, tervis, ühiskondlik positsioon) kui ka keskkond, milles ta tegutseb (elamispiirkond, sotsiaalne keskkond).⁷²

Eestile on iseloomulik tugev sotsiaalne kihistumine, mis ühelt poolt on mõjutatud institutsionaalsest keskkonnast, teiselt poolt aga subjektiivsetest teguritest. Sotsiaalteadlased on juhtinud tähelepanu ja meedias on räägitud kahest vastanduvast Eestist – nn esimene Eesti ja teine Eesti, kus esimesse kuuluvad eliit ja teise hall mass. Selle põhjuseks on olnud kindlasti üleminek ühest ühiskondlikust süsteemist teise. Uutes oludes oli võimalus ühtedel kiiresti rikastuda, samas teised katsusid kuidagi toime tulla. Kuigi taasiseseisvumisest on möödunud kakskümmend aastat ning inimeste heaolu on kasvanud märkimisväärselt, ei ole kõik ühiskonna liikmed saanud rikkuse ja hüvede kasvust võrdselt osa.

Inimesed tajuvad ühiskonda, milles nad elavad, erinevalt. Ühiskonna põhiolemust iseloomustavat sotsiaalset hierarhiat, aga ka oma sotsiaalset positsiooni tunnetavad inimesed lähtudes oma subjektiivsest kogemusest ja väärtushinnangutest. Positsiooni tajumine on seotud poliitiliste vaadetega, elustiiliga, tervise seisundiga, tööturu võimalustega jne.⁷³

Sotsiaalse staatusega kaasnevad käitumismudelid, mida keskkond inimesele kas normatiivselt või mingil muul viisil ette kirjutab ja mille tegelikku täitmist ka ootab. Sotsiaalsed staatused kui ka nendega seotud rollid on objektiivselt antud ja inimese suvast sõltumatud.

Eliidist räägitakse alati positiivses võtmes ja massile omistatakse negatiivsust, sellest võib järeldada, et staatus on inimeste endi poolt kujundatud ja hinnanguline. Staatusel on tähendus vaid ühiskonnas ja inimestevahelises suhtlemises. Staatus ei anna hinnangut ainult inimgruupile vaid ka üksikisikule. Isiklike staatuste teke on seotud isiku sotsiaalse staatusega ning tähendab, et ühiskond ootab temalt teatud käitumist. Igale staatusele vastab teatud sobiliku käitumise mall, mis määratleb selle staatusega inimese suhted teistega. Teatud staatusega sobivat käitumist, hoiakuid ja kohustusi nimetatakse sotsiaalseks rolliks. Inimese

---

⁷² E.-M. Tiit. Süvenev kihistumine Eesti ühiskonnas. – Kaks Eestit. Artiklite, ettekannete ja analüüside kogumik. Tallinn: TPÜ Kirjastus 2002, lk 55.

⁷³ Eesti Inimarengu Aruanne 2009. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu 2010, lk 75.

staatuse sisaldab alati üht või mitut rolli.⁷⁴ Võib väita, et iga staatusega kaasnevad oodatavad rollid ja kõik täidetavad rollid kujundavad teatud staatuse.

On olemas üldlevinud arvamused motiivide kohta, mis sunnivad inimesi kõrge staatuse poole püüdlema. Nendeks on soov omada raha, kuulsust ja võimu. Tihti nimetatakse inimesi, kes on ühiskonnas tähtsal kohal, „kellekski“ ja nende vastandeid „mitte kellekski“. Sellised väljendid annavad täpselt edasi erinevat kohtlemist, mis erinevatele gruppidele osaks saab. Staatusetä inimesed jäävad märkamatuks, neid koheldakse jõhkralt ja nende isiksust ignoreeritakse.⁷⁵

Madalama staatusega isikud ei kannata ainult rahaliste vahendite puuduse tõttu vaid neile saab osaks ka ükskõikne või halvustav suhtumine ning kohtlemine teiste isikute poolt. On kujunenud arusaam, et madalama staatusega isikul puudub motivatsioon, ta on laisk ning ise määranud oma staatuselise kuuluvuse. Paljud inimesed arvavad, et kui madala staatusega isik ise vähegi sooviks, võiks ta omandada paremat haridust, leida tööd ja selle kaudu parandada oma materiaalist seisundit.

Uuringute põhjal on vaeste endi hulgas aramus, et nad on ise oma olukorras süüdi ning põevad sellest tulenevalt alaväärsuskompleksi ja häbenevad pöörduda abi saamiseks.⁷⁶

Nagu eelpool öeldud, omab staatus tähtsust nii ühiskondlikul kui peresisesel tasandil. Vägivald peres võib mõjutada isiku liikumist ühiskondlikul tasandil ühest positsioonist teise, samas ei saa alahinnata vägivallohvri ja vägivallatseja staatuse kujunemist perekonnasiseses sfääris. Ohver satub perekonna hierarhias kõige madalamale, vägivallatseja kõrgeimale astmele.

---

⁷⁴ I.Aimre (2013), lk 94-95.

⁷⁵ A. Botton. Mure staatuse pärast. Tallinn: Varrak 2005, lk 13.

⁷⁶ I. Aimre (1995), lk 68.

3. PEREVÄGIVALLA TOIME INDIVIIDI STRATIFIKATSIOONIASTMESTIKUS LIIKUMISELE

3.1. Staatuse muutumine

Staatuse on inimese positsioon ühiskonnas. Kitsamas mõttes tähendab see inimese juriidilist või ametialast seisundit teatud grupis, laiemas tähenduses inimese väärtust ja olulisust maailma silmis. Erinevad ühiskonnad on andnud kõrge staatuse erinevatele gruppidele, läänes on jagatud staatust pikka aega üha enam seoses finantssaavutustega. Kõrge staatusega kaasnevad meeldivad nähtused: rahalised vahendid, vabadus, suurem hingamisruum, mugavus, aeg ning tunne, et oled oluline ja sind väärtustatakse. Kõrget staatust peavad paljud üheks suurimaks hüveks, mida elu pakub. Mure, et inimene võib jääda ilma väärikusest ja austusest, kui ta ei vasta ideaalidele, mille ühiskond on seadnud, võib rikkuda suure osa inimese elust. Sellega kaasneb kartus, et asutakse ühiskonnaredelil liiga madalal pulgal või võidakse langeda veel madalamale. Staatusemure tekkepõhjuseks on majanduslik surutis, koondamine, edutamine, pensionileminek, prominentide elu kajastamine ajakirjanduses ja sõprade suurem edu. Kui inimese koht ühiskonnaredelil teeb talle muret, siis on põhjuseks tema enesehinnangu sõltuvus teistest inimestest.⁷⁷

Juba oma sünniga asetub inimene sundsituatsiooni, kus ta leiab eest kindla positsiooni, millest ta vähemalt esialgu lahti öelda ei saa. Selle positsiooniga koos avanevad inimesele positsiooniga eriomaselt seotud võimalused ja rolliootused, mistõttu ei saa ta rolle ja käitumise stereotüüpe ise välja mõelda ega valida. Olulised muutused elustiilis, sotsiaalse ruumi deformeerumine kajastuvad isiksuse karakteristikutes, lõhuvad isiksusstruktuuri ning muudavad selle ebastabiilseks ja konfliktseks⁷⁸

Perekondlik tüli kujutab endast isiksustevahelise konflikti ühte liiki. Neil kahel nähtusel on tõesti mitmeid sarnaseid jooni:

- 1) konflikt seisneb erinevate isiksuste kokkupõrgetes. Konflikti aluseks on vastuolu, mis omab objektiivset külge ja subjektiivset väljendamisviisi. Tihti võib konfliktide põhjusteks nimetada inimeste erinevusi: igal inimesel on oma maailmavaade, ja mis

---

⁷⁷ A. Botton (2005), lk 5-6.

⁷⁸ E. Raska. Kriminoloogia. Sissejuhatus ainesse. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS 2002, lk 208-209.

ühele võib olla hea, võib teisele põhjustada valu. Tüli saab alguse siis, kui varjatu tuleb päevavalgele. Kuid mitte alati ei alga sellest tüli. See juhtub siis, kui konflikti põhjus on väga oluline. Alati on vaja sellised konfliktid lahendada, muidu inimeste omavahelised suhted saavad olema raskendatud;

- 2) konfliktis olevate inimeste rühmas toimub süsteemi lõhenemine. Ühelt poolt mõjutab konflikt inimeste omavahelisi suhteid ja teiselt poolt mõjutab see ka inimeste ühist tulevikku. Konfliktidest võivad kujuneda ka tulevikku mõjutavad faktorid;
- 3) iga konkreetse inimese jaoks võib konflikt tähendada erinevat. Näiteks ühe jaoks võib see olla teise partneri talumatuse väljenduseks, teise jaoks välisfaktoritest põhjustatud pingete mahalaadimise võimaluseks. Kellelegi võib konflikt põhjustada teatud lõdvestust, teisele mitte.⁷⁹

Kõik nimetatud aspektid on olulised ka perevägivalla käsitlemisel.

Staatuslikud suhted on erilised selles mõttes, et nad eskisteerivad nii ühiskonna sotsiaalsete gruppide kui ka inimeste vahel. Kui inimesed toimivad koos, saavutamaks ühiseid eesmärke, tekib kiiresti ebavõrdsus selles osas, kui suur on kellegi panus, kui palju tähelepanu ja milliseid hinnanguid kellegi pingutused teenivad ning milliseks kellegi mõju kujuneb.⁸⁰

Riskiühiskond on täna Eestile iseloomulikum kui kunagi varem. Täna on Eesti ühiskond olukorras, kus ühes tõsisemas majandussurutises on riskid muutunud reaalsuseks. Raskused esinevad majanduse elavdamises, tööpuudus kasvab, perede ostujõud väheneb, süveneb vaesus ja sotsiaalne tõrjutus. Perede halvenev majanduslik toimetulek on avaldanud mõju ka peresuhetele.⁸¹ Sageli saavad vägivallaga kulmineerunud pereprobleemid alguse sellest, et üks partneritest või ka mõlemad on kaotanud töö, mille tõttu tekivad peres pinged ja koos sellega psühholoogiline vastastikune verbaalne vägivald, mis kasvab üle füüsiliseks vägivallaks.

---

⁷⁹ Д. А. Шестаков. Семейная криминология. Санкт-Петербург: Издательство С.-Петербургского Университета 1996, с 95-96.

⁸⁰ A. H. Eagly jt. Soopsühholoogia. Tallinn: Külim 2008, lk 221-222.

⁸¹ D. Kutsar, A. Trumm. Perede elujärg riskiühiskonna tuultes. – Ajakiri Sotsiaaltöö, Tallinn: TAI 2010, lk 13-15.

Sotsioloog Iris Pettai on jaganud paarisuhted nelja erinevasse tüüpi, mis kajastub alljärgneval joonisel 1.⁸²

Joonis 1. Peresuhte tüpoloogia

ÜKSKÕIKSUS	EMPAATIA
Domineerimine <ul style="list-style-type: none"> • mees omab täielikku võimu naise üle; • naisel tuleb kõiges alluda mehe korraldustele, käskudele; • füüsiline ja seksuaalne vägivald on tavapärased. 	Manipuleerimine <ul style="list-style-type: none"> • võitlus võimu pärast, kus üks pool püüab teist üle mängida; • psühholoogiline vägivald on tavapärane, mõnikord ka füüsiline ja seksuaalne vägivald.
EBAVÕRDSUS	EBAVÕRDSUS
Partnerlus <ul style="list-style-type: none"> • vastastikku üksteist aktsepteerivad, ettevaatlikud suhted; • naine ja mees käituvad kui klubikaaslased, mõlemal on oma elu; • kooselureeglid on kokku lepitud; • vägivalda esineb väga harva. 	Koostöö <ul style="list-style-type: none"> • püüe ühistgevusele ja koosmeelele; • vastastikune usaldus; • teravaid konflikte suudetakse ära hoida, kuna osatakse pidada „häid“ peretülisid; • vägivalda tõenäosus on väga väike.
VÕRDSUS	VÕRDSUS

Vägivaldsus on tõenäoline kahes tüübis: domineerimisele ja manipulatsioonile rajatud suhetega peredes. Nendes paarisuhte tüüpides on naise ja mehe staatus kontrastselt ebavõrdne. Vähetõenäoline on vägivald partnerlusele ja koostööle rajatud suhetes, kus naine ja mees on enam – vähem võrdsel positsioonil.⁸³ Nii naise kui mehe väärkohtlemine väheneb kui suhe muutub võrdsemaks.

Perevägivalda esineb rohkem või vähem vastavalt sellele, kuidas nihkub võim suhte sees. Kui kõik otsused võtab vastu partneritest ainult üks, siis on väärkohtlemise näitajad kõige kõrgemad olenemata sellest, kas kuritarvitajaks on mees või naine. Naistevastane vägivald on tavaline peredes, kus võim on koondunud mehe kätte. Paradoksaalsel kombel on

⁸² H. Kase (2004), lk 28-29.

⁸³ Ibid, lk 28.

meestevastane vägivald samuti tavaline peredes, kus võim on meeste või harvadel juhtudel ka naiste käes.⁸⁴

Vägivald muutub aktsepteeritud paikapanemisvahendiks perekonnas, kus mehele peab olema tagatud positsioon perekonna peana. Suure tõenäosusega kasutavad vägivalda need mehed, kelle võimalused oma kõrgema positsiooni legitimeerimiseks on piiratud.⁸⁵

Nagu igast mehest ja naisest ei saa vägivallatsejat, nii ei saa ka igast naisest ja mehest ohvrit. Vägivalla ohvriks võib langeda iga inimene, sõltumata tema sotsiaalsest positsioonist, kuid mitte kõik ei võta omaks ohvri rolli. Mõned lõpetavad vägivaldseks osutunud suhte peale esimest intsidenti, teised aga jäävad sellesse suhtesse aastakümneteks.

3.2. Tervisekahjustused sotsiaalmajanduslike probleemide algülina

Üks perevägivalla kasutamise muster rõhutab vägivalla abil kontrolli ja enesekindluse suurenemist. Ei ole ebatavaline, et vägivaldses kodus, kus abikaasa lööb teist abikaasat, naine omakorda kasutab vägivalda oma laste peal, vanemad lapsed kasutavad vägivalda nooremate peal ja noorim laps elab välja oma pettumust pere lemmiklooma peal. Üks seletus sellele muustrile on see, et igal tasandil kõige tugevam isik püüab kontrollida järgmist vähem tugevat isikut, ja et see kontroll pakub neile rahuldust ja tõstab lööja enesekindlust.⁸⁶

Kogetud vägivald mõjub eelkõige ohvrite tervisele ja psüühikale. Vägivald mõjutab nende pereelu kvaliteeti, suhtlemisvõimet, tööalast konkurentsivõimet, elatustaset.

Kordudes võib vägivald aja möödudes muuta ohvrit, tema enesetunnetust, tundeid ja mõtteid. Lahkumist vägivaldsest suhtest välditakse, sest vägivald põhjustab ohvril enese- ja inimväärkuse kaotamist, häbimärgistatust, abitust ja vaimset jõuetust ning stressi. Stressi tagajärjel kannatavad paljud ohvrid erinevate füüsiliste sündroomide, nagu peavalu, liigesevalu, halva enesetunde ja südame rütmihäirete all. Lootusetus ja meeleheide võivad viia alkoholi liigtarbimisele, sõltuvusele unerohtudest ja rahustitest, mida näiteks naistele

---

⁸⁴ M. Kimmel (2001), lk 393.

⁸⁵ A.-A. Allaste, V. Võõbus. Vägivald lähisuhtes: selle põhjused ja võimalikud lahendused Tallinn: Tallinna Ülikool 2008, lk 4.

⁸⁶ R. J. Gelles, M. A. Straus (1998), p 35.

määratakse vägivalda järelmõjude leevendamiseks. Võimalik on enesetapumõtete ja -katsete esiletulek, mis loob ohvrile tunde, et sellest olukorrast ei ole võimalik üksinda välja tulla. Mõned spetsialistid võrdlevad vägivalda piinamisega, kus ohvri tahe ja enesetunnetus murtakse ning alistatakse piinaja tahtmisele ja arusaamadele.⁸⁷

Kahjuks ei garanteeri vägivaldse suhte lõpetamine ohvri vabanemist sellest suhtest. Lahutus või ka karistused ei ole piisavad, et ära hoida vägivaldse partneri jätkuvat ahistamist või oma endise ohvri kuritarvitamist.⁸⁸ Vägivald ei lõpe enne, kui vägivallatseja ei ole võtnud vastutust oma tegude eest. Vägivaldsete tegude avalikustamine annab võimaluse mõjutada vägivalda ühiskonnas. Üks hoop abielu alguses võib lõppeda aastate möödudes abikaasa tapmisega. Just seetõttu on äärmiselt oluline peatada vägivald võimalikult varases staadiumis. Vägivalda ei tohi aktsepteerida ega sellega leppida. Perevägivalda ohvrite reaalseks päästeteeks on ka Tallinna Ringkonnakohtu seisukoha järgi perevägivalda nulltolerants kogu ühiskonnas.⁸⁹

H. Kase väitel mõjutab perevägivald oluliselt just naise toimetulekuvõimet ühiskonnas. Traumeeriv ja kurnav eluviis vähendavad tema konkurentsivõimet tööturul. Lisaks kodus kogetud stressile lisandub ka hirm oma töökoha pärast, näiteks töö kaotus. Töötus viib inimese otsese vaesumiseni.⁹⁰

Vägivald võib ohustada erinevates vormides ja viisides eelkõige naisi kõikidel eluetappidel. Vägivald mõjutab ohvri ellusuhtumist, hoiakuid, väärtushinnanguid ning kokkuvõttes ka saatust. Vägivalda hind on kõrge ja mitte ainult tervisega seotud kulud. Kõrge on just sotsiaalne hind, mis väljendub traumeeritud ellusuhtumises, muserdatud saatuses aga ka realiseerimata eluplaanides.⁹¹

Vägivaldne suhe on piinarikas, aga lahkumine võib ohvrile tunduda veelgi võimatumana. Vägivallatseja ähvardused raskendavad olukorda veelgi. Kuna vägivallatseja on sõltuv oma vägivalda objektist, on tema suurim kartus, et ta hüljatakse. Nii tekibki nõiaring. Ähvardused põhjustavad ohvris tohutut hirmu ja lootusetust olukorrast pääsemise suhtes. Hirmu põhjustab

---

⁸⁷ S. Perttu jt. (2001), lk 23.

⁸⁸ M. Eliasson. Violent men – a hopeless cause – Undoing harm. International perspectives on interventions for men who use violence against women. Uppsala: Uppsala University 2004, p 8.

⁸⁹ TlnRnKo 1-10-16815.

⁹⁰ H. Kase (2004), lk 61.

⁹¹ I. Pettai. Naistevastane vägivald – tabuprobleem Eestis. – Vaikijate hääled. Kogumik. H. Kase (koost.) Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2001, lk 442.

ka majanduslikult ebakindel tulevik, eriti siis, kui näiteks naine on kodune ja ta ei oma sissetulekut, ta on töötu või töötab madalapalgalisel kohal. Sissetulek võib olla nii väike, et sellega ei suudeta üksinda toime tulla. Majanduslikult halvenev olukord, kui oled üksi lastega, hirmutab, samuti hirmutab üksindus. Paljudele ohvritele tundub, et "parem olla tuttavas põrgus kui tundmatus taevas".⁹²

Perevägivalla puhul on väga harva tegemist ühekordse juhtumiga ning tavaliselt muutub vägivald ründaja jaoks normaalse käitumise osaks. Lisaks ohvrile abikaasa või elukaaslase näol, on ohustatud ka lapsed, kelle jaoks on perevägivallaga kasvõi vaatajana kokkupuutumine ohtlik: ühelt poolt rikub vägivalla pealtnägemine ja vägivaldses keskkonnas elamine lapse psüühikat, teiselt poolt võib see lapses tekitada vägivalda jaatava käitumismudeli, mille laps kodust paratamatult kaasa võtab. Nii perevägivalla ohvrid kui ka vägivaldlatsejad on üsna tihti just lapsepõlves kogenud vägivalda.

Politsei- ja Piirivalveametis 2011 aastal läbiviidud uuringust nähtub, et pooltel tapmisega lõppenud juhtumite puhul on politsei saanud väljakutse ka varem samale aadressile, põhjuseks peretüli, lärm elukohas, liigne alkoholitarbimine jms. Kuigi enamik peretülidest ei lõpe raskete kuritegudega sealhulgas tapmisega, on traagiliste juhtumite puhul siiski tegemist pikaajalise vägivalla kasutamisega lähedaste suhtes, mille puhul ei ole riigi sekkumine olnud piisav.⁹³

Iris Pettai on välja toonud perevägivalla uuringu põhjal järgmised vägivalla tagajärjed ohvritele:

- eluohtlikud vigastused;
- traumeeritud psüühika;
- alkoholisõltuvus;
- ebapüsivad abielud;
- konfliktid peresuhted;
- vaesus;
- ebakindlus tööturul;

---

⁹² S. Perttu jt. (2001), lk 26.

⁹³ Perevägivaldlatsejate retsidiivus. 2011. Justiitsministeerium 2012. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57654/Perev%E4givaldlatsejate+retsidiivus.pdf> (24.04.2013).

- enesetapumõtted;
- suutmatus oma elu korraldada.⁹⁴

Rahalised raskused, madalam haridustase ja vähene informeeritus võivad ohvritele tekitada probleeme olukorra lahendamisel. Inimesed, kes suhtlevad vähe lähedaste, naabrite ja tuttavatega või kellel ei olegi häid sõpru väljaspool perekonda, on sageli oma muredega üksi. Neil on vähem võimalusi saada tuge ja otsuste tegemine on tihti raske. Kõrvalseisjad ei oska alati näha pere elus toimuvat.

Kõik eelpool toodud tagajärjed ohvritele mõjutavad nende elu – nii ohvri staatust perekonnas kui ka positsiooni ühiskonnas. Enamasti liigub perevägivalla ohver perekonnas oma positsioonilt kõige madalamale astmele. Ühiskonnas sõltub staatuse muutumine stratifikatsioonisüsteemis otseselt tagajärgedest tervisele aga ka otsustest, kuidas vägivaldse suhtega edasi minnakse.

Asjakohane on siinkohal välja tuua ka võimalikud tagajärjed vägivallatsetele:

- vägivallatsemise jätkub;
- pere lahkumine;
- pereliikmete hukkamõiste hoiak;
- kohtulik karistus;
- avalik hukkamõist;
- kehalised vigastused;
- surm.

Ka vägivallatseja positsioon pere- ja ühiskonnas ei jää vägivaldse käitumise tagajärjel muutumata. Vägivallatseja staatus peres muutub, kui pereliikmed mõistavad vägivallatseja hukka ja on otsustanud vägivallatseja juurest lahkuda. Suurima muutuse stratifikatsioonisüsteemis liikumisele toob kaasa perevägivalla avalikuks tulek, mille tagajärjel võib vägivallatseja kaotada oma positsiooni ühiskonna silmis avaliku hukkamõistu ja kohtuliku karistuse näol.

✓

---

⁹⁴ H. Kase, I. Pettai. Naistearstile naistevastasest vägivallast. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2006, lk 50.

Lisaks ei saa alahinnata ohvri vastuhakku vägivallale, mille tagajärjel võib vägivallatseja saada kehalisi vigastusi, mis omakorda võivad põhjustada vägivallatseja invaliidistumise või tema surma. Töö või töövõime kaotus on oluline tegur vägivallatseja liikumisele stratifikatsioonisüsteemis.

Esmakordselt on Eestis analüüsitud perevägivalla juhtumite menetluspraktikat Justiitsministeeriumi poolt 2011 aastal. Uuringust nähtub, kui palju menetlusi alustatakse, lõpetatakse ja kohtusse jõuab. 2010. aasta kuritegevuse statistika näitab, et perevägivalla juhtumid moodustavad 28% kehalise väärkohtlemise juhtudest, mis on ligi 1200 juhtumit aastas.⁹⁵ Menetlust alustatakse enamike perevägivalla juhtumite puhul (93%). Kohtu poolt mõistetavate karistuste hulgas mõisteti tingimisi vangistust kõige enam – 53% juhtudest. Vangistus, mis asendati üldkasuliku tööga 20% juhtudest, rahaline karistus 14% juhtudest ja reaalne vangistus 13% juhtudest. Harvadel juhtudel on kasutatud ohvri turvalisuse tagamisel ka lähenemiskeeldu.⁹⁶

Justiitsministeeriumis 2011. aastal läbi viidud analüüs näitab, et peaaegu pool perevägivalla menetlustest lõpetatakse erinevatel otstarbekuse kaalutlustel – avaliku menetlushuvi puudumise tõttu 53%, lepitamise teel 42% ning alaealiste komisjoni lahendamiseks saadetakse 5% juhtumitest. 31% alustatud menetlustest jääb lahendamata tõendite puudumise tõttu või muul põhjusel.⁹⁷

---

⁹⁵ Kuritegevus Eestis 2010. Kriminaalpoliitikauuringud nr 15. Justiitsministeerium 2011. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=54601/KuritegevusEestis2010_web.pdf (23.03.2013)

⁹⁶ Perevägivalla juhtumite menetluspraktika: 2010. Justiitsministeerium 2011. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56017/Perev%E4givalla+menetluspraktika+anal%FC%FCs++Justiitsministeerium+2011+avalik.pdf> (04.04.2013).

⁹⁷ Perevägivallatsejate retsidiivsus. 2011. Justiitsministeerium 2012. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57654/Perev%E4givallatsejate+retsidiivsus.pdf> (24.04.2013).

4. PEREVÄGIVALD JA SOTSIAALNE STRATIFIKATSIOON AMETKONDADE ESINDAJATE NÄGEMUSES

4.1. Uuringu valim ja meetod

Käesoleva bakalaureusetöö raames viis autor käesoleval aastal ajavahemikul 27. märts – 30. aprill läbi sotsioloogilise empiirilise uuringu eesmärgiga välja selgitada, kuidas responendid interpreteerivad perevägivalda ja kuidas avaldub perevägivalla mõju indiviidi stratifikatsiooniastmestikus liikumisele.

Kuivõrd perevägivalla ohvrite ja vägivallatsejate näol on tegemist raskesti ligipääsetava rühmaga, on valim moodustatud perevägivalla all kannatavate isikute probleemidega tegelevate erinevate asutuste esindajatest. Valimisse sattumise kriteeriumiks oli perevägivalla probleemistikuga tööalane kokkupuude. Responendid on leitud erinevatest perevägivallaga kokkupuutuvatest organisatsioonidest, kohalike omavalitsuste sotsiaalosakondadest, politseist. Vastajate seas oli sotsiaaltöötajaid, lastekaitse spetsialiste, politseiesindajaid, psühholoog, meditsiinitöötajaid. Küsituleja keskendus uuringus tööalaselt perevägivallaga kokkupuutuvate spetsialistide kogemuse uurimisele. Spetsialistidel on tööalased kogemused perevägivalla juhtumite käsitlemisel, menetlemisel, lahendamisel.

Vastajateks olid kesk, kesk-eri või kõrgharidusega naised ja mehed vanuses 23-65 aastat. Perekonnaseisu järgi jagunesid vastajad: abielus 22, vabaabielus 7, vallalised 5. Vastajate seas oli ka üks lesk ja üks lahutatud ning kaks küsitluses osalenut ei soovinud oma perekonnaseisu avaldada.

Empiirilise uuringu meetodina kasutati sotsioloogilist ankeetküsitlust. Esialgne plaan nägi ette küsimustiku jagamise paberkandjal ning saatmise e-postiga 105-le responendile, kuid lisaks on läbi viidud 6 otseküsitlust. Valimiks jäi 111 responenti ja ankeetküsitlusele vastas 38 responenti ehk 34% koguvalimist.

Ankeet koosnes 34 küsimusest. Antud töö lisas on esitatud küsimustik koos vastuste koondandmetega (Vt Lisa 1).

4.2. Uuringu tulemused

Esmalt küsiti vastajatelt, mida nad mõistavad perevägivalla all.

Allolevas tabelis 1 on toodud respondentide määratlus perevägivallast läbi erinevate vägivalla liikide. Kõik responendid mõistavad perevägivalla all perekonnas toimuvat vaimset ja füüsilist vägivalda. Perevägivalla puhul on vägivallatseja ja ohver tihedalt seotud – jagavad sama eluruumi, nende vahel on sugulusside. Füüsiline vägivald on kergemini ühiskonnale ja lähedastele märgatav, vaimne vägivald esineb rohkem varjatud kujul. Lisaks on 16% respondentide poolt märgitud levinud vägivallajuhtumiteks seksuaalne vägivald ja 8% majanduslik vägivald.

Tabel 1. Perevägivalla määratlus

Vägivalla liik	Vastajate arv	%
Vaimne vägivald	38	100%
Füüsiline vägivald	38	100%
Seksuaalne vägivald	6	16%
Majanduslik vägivald	3	8%

Perevägivallaks võib pidada igasugust tegevust või tegevusetust perekonnas, mis ohustab või kahjustab isiku vaimset ja füüsilist heaolu. Vägivaldne on ka situatsioon, kus laps on täiskasvanute vahelise vägivalla tunnistajaks kodus või mujal.

Perevägivald on termin, mis tähendab vägivaldset suhet endiste või praeguste perekonaliikmete vahel. Eesti seadustes puudub perevägivalla mõiste ning perevägivalda käsitletakse kui olmeprobleemi.

Tuginedes oma tööalastele kogemustele väidavad kõik responendid, et vägivalda esineb kõikides ühiskonnakihtides. Vastustest selgub, et on vale arusaam perevägivalla esinemisest ainult vaesemates ja alkoholilembelistes peredes. Füüsilist vägivalda kasutatakse rohkem madalama sissetulekuga peredes, vaimset vägivalda kasutavad tihti jõukamad, kõrgema haridustasemega inimesed. Pooled vastanutest arvavad, et kõrgemates ühiskonnakihtides esineb perevägivalda rohkem varjatud kujul.

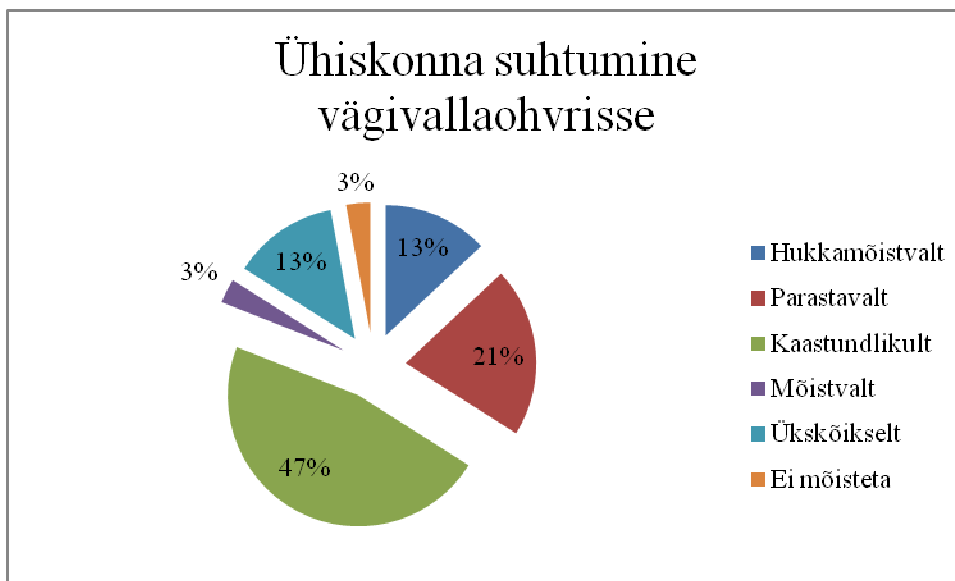
Kõik küsitluses osalenud leiavad, et vägivaldsete inimeste sotsiaalne päritolu on väga erinev. Vägivaldne inimene võib kasvada igast perest kui vägivaldsus on inimese olemuses. Tihti on vägivallatseja pärit sellisest perest, kus vägivald on igapäevane pere omavahelise suhtluse osa ja tal puuduvad oskused oma peres vägivallata toime tulla või teistmoodi käituda. Näiteks perekonnas, kus isa kasutab võimu ja kontrolli saavutamiseks vägivalda.

Üks respondentidest on oma vastuses välja toonud, et kui lapsel pole olnud võimalust kogeda turvalisi lähisuhteid, kasvab temast tõenäoliselt kas vägivallatseja või ohver. Ta lihtsalt peab taolist käitumisviisi normaalseks. 68% vastanutest arvavad, et vägivallatsejad on olnud ise vägivalla ohvrid. Käitumismustrid lähevad sageli edasi põlvest põlve ja oma tegu ei mõisteta vägivallana, vaid „karmikäelise kasvatusena“. Vastustest võib järeldada, et vanematel ei ole olnud teadmisi, oskusi ja aega tulevasele vägivallatsejale konfliktivaba suhtlemise õpetamiseks. Samas on ühe responendi poolt toodud näide juhtumist, kus peres on ühesugustes tingimustes kasvanud neli last, kuid ainult üks neist on vägivaldne.

Väga visalt on kinnistumas arvamus, et vägivald ei ole normaalne nähtus ja selle vastu tuleb võidelda. Ühiskond ei oska veel perevägivalda, kui nähtusesse kuidagi suhtuda. Peres toimuvat peetakse pere siseasjaks ja aset leidvast vägivallast ei taheta rääkida. Vastustest selgub, et ühiskond ei teadvusta, mis on perevägivald – see ei ole ainult vaimne ja füüsiline, vaid ka seksuaalne ja majanduslik vägivald.

Perevägivalla aktides on alati vähemalt kaks osapoolt – ohver ja vägivallatseja. Ühes küsimuses paluti respondentidel vastata, kuidas suhtub nende arvates ühiskond vägivallaohvrissse. Joonisel 2 on toodud respondentide vastuste kokkuvõte sellele küsimusele.

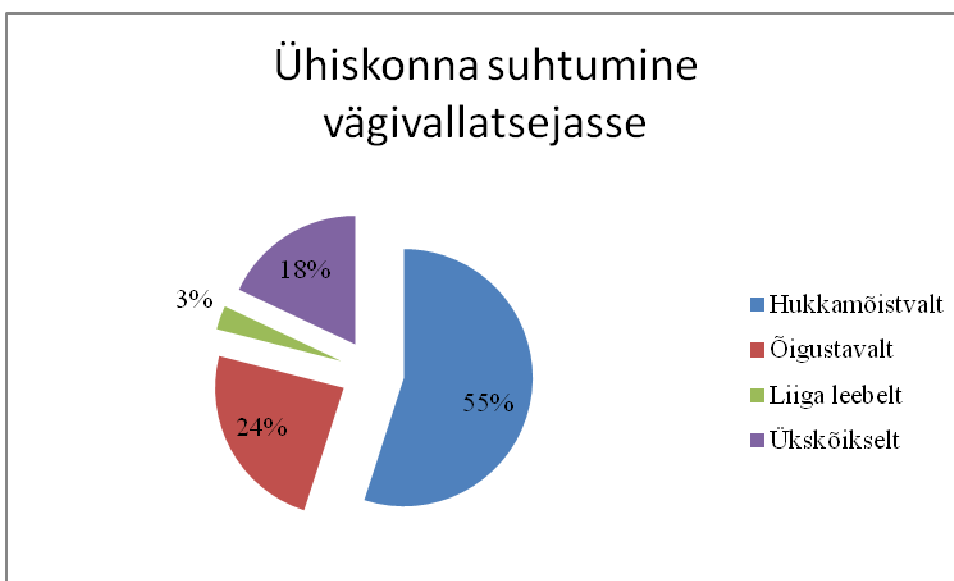
Joonis 2. Ühiskonna suhtumine vägivallaohvrise

47 % vastanutest usub, et enamasti on ohvrise suhtumine kaastundlik, kuid vastustes on välja toodud ka parastavat suhtumist (21%) – küllap naine õiendas niikaua kuni sai, mis teenitud. Suur on vastustes hukkamõistmise ja ükskõikse suhtumise – see on pereasi ja küllap ohver ikka kuidagi ise põhjustas vägivaldse käitumise – osakaal (kokku 26% vastanute arvates). Mida varjatum vägivald on, seda ükskõiksem on ka suhtumine. Esineb juhtumeid, kus ei mõisteta, miks ohver talub vägivalda ja tekkinud olukorra lahendamiseks midagi ette ei võta.

Kuidas ühiskond suhtub respondentide arvates vägivallatsejasse kajastub alloleval joonisel 3.

Joonis 3. Ühiskonna suhtumine vägivallatsejasse

Vastustest selgub, et kui toime pandud vägivald on avalikuks tulnud, siis suhtutakse vägivallatsejasse pigem hukkamõistvalt, aga üldiselt kiputakse teemat eirama või teatud määral normaalseks pidama. Seetõttu kohtab 42% vastanute arvates tihti ükskõikset ja õigustavat suhtumist – küllap ohver oli tekkinud olukorras ise süüdi.

Kõik responendid vastasid üksmeelselt, et sagedamini on ohvriteks naised. Mitmes vastuses (5 vastajat) oli lisaks märgitud ohvriteks ka lapsed ning kolm vastajat on kokku puutunud juhtumitega, kus perevägivalla ohvriks on olnud mees.

Põhjuseid, miks mehed satuvad perevägivalla ohvriteks, ei ole palju uuritud. Seetõttu oli üsna intrigeeriv esitada see küsimus respondentidele.

Meeste puhul tõid responendid välja erinevaid põhjusi (Vt tabel 2): nõrk iseloom, ei oska ennast kehtestada, on kasvanud võimuka ema käe all, pingelised lähisuhted, majanduslikud probleemid, vähesed probleemilahendusoskused, naise kontrollivajadus lähedaste üle, naise soov domineerida partneri üle.

Tabel 2. Mehe perevägivalla ohvriks langemise põhjused

Tegurid	Vastajate arv	%
Nõrk iseloom	3	8%
Oskamatus ennast kehtestada	2	5%
Oskamatus lahendada probleeme	8	21%
Traumad lapsepõlvest	4	11%
Pingelised lähisuhted	12	32%
Kontrolliv naine	6	16%
Domineeriv naine	4	11%
Majanduslikud probleemid	10	26%
Naise poolne vastuhakk vägivaldsele käitumisele	4	11%
Ei oska öelda	3	8%

Kui suhe on ebavõrdne, tekib tahes tahtmata pingeid, mis võivad ühel hetkel kulmineeruda vägivallaks. Kui paarina on kokku sattunud vägivaldne naine ja nõrga iseloomuga mees, on reaalne võimalus, et mehest saab perevägivalla ohver, sest ta allub naisele. Responentidest neli on leidnud, et olukord, kus meest on rünnatud võib pigem juhtuda sellises situatsioonis, kus naine üritab ennast meeleheitlikult mehe eest kaitsta ja siis valimatute vahenditega teda vastu ründab. Kui mehed on perevägivalla ohvrid, siis on see rohkem varjatud ja sellest ei räägita.

Statistika järgi kõige sagedamini esinev perevägivalla vorm on siiski mehe poolt naissoost pereliikme ja eelkõige oma abikaasa või elukaaslase suhtes vägivalla kasutamine.⁹⁸ Tabelis 3 on toodud responentide arvates võimalikud põhjused, mille tõttu võivad naised sattuda vägivallaohvri rolli.

⁹⁸ Kuritegevus Eestis 2010. Kriminaalpoliitikauuringud nr 15. Justiitsministeerium 2011. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=54601/KuritegevusEestis2010_web.pdf (23.03.2013)

Tabel 3. Naise perevägivalda ohvriks langemise põhjused

Põhjused	Vastajate arv	%
Kõrvalsuhted ja väljakutsuv käitumine	3	8%
Sõltuvus partnerist – iseseisvuse puudumine	11	29%
Oskamatus lahendada probleeme	9	24%
Traumad lapsepõlvest	6	16%
Pingelised lähisuhted	26	68%
Kontrolliv mees	24	63%
Domineeriv mees	24	63%
Majanduslikud probleemid	15	39%
Hirm üksijäämise ees	7	18%
Kartus lapsed kaotada	4	11%

Responentidest kõige enam (68%) on nimetanud oma vastuses naiste vägivaldaohvriks sattumise põhjuseks pingelisi lähisuhteid, sealhulgas kõrvalsuhetest ja väljakutsuvast käitumisest tulenev armukadedus (8%), 63% vastanutest tõid välja mehepoolse kontrolli ja domineerimise vajaduse, 39% vastanute arvates on konflikti tekkimise põhjuseks majanduslikud probleemid. Oluliseks põhjuseks peetakse hirmu – see avaldub peredes, kus perevägivald on korduv ja pikaajaline. Erinevate hirmude ja kartuste tõttu, ei suuda naine vägivaldsest suhtest lahkuda, veel vähem mehepoolset vägivalda lõpetada.

Küsimus perevägivalda sagedamate põhjuste kohta esitati responentidele valikvastustega. Responentide vastuseid analüüsid selgub, et ükski loetelus olev tegur ei põhjusta vägivalda iseenesest, kui tegemist ei ole vägivaldse inimesega. Näiteks on mehi, kes tarvitavad alkoholi, aga ei muutu vägivaldseks, samas võib vägivaldne mees rünnata nii joobes olles kui ka kainenena. Pigem peetakse küsitluses toodud tegureid vägivalda avaldumist soodustavateks teguriteks.

Tabelis 4 on toodud responentide arvates kõige sagedasemad perevägivalda põhjused. Ankeetküsitluses oli lubatud valida mitu vastusevarianti.

Tabel 4. Perevägivalda põhjustavad tegurid

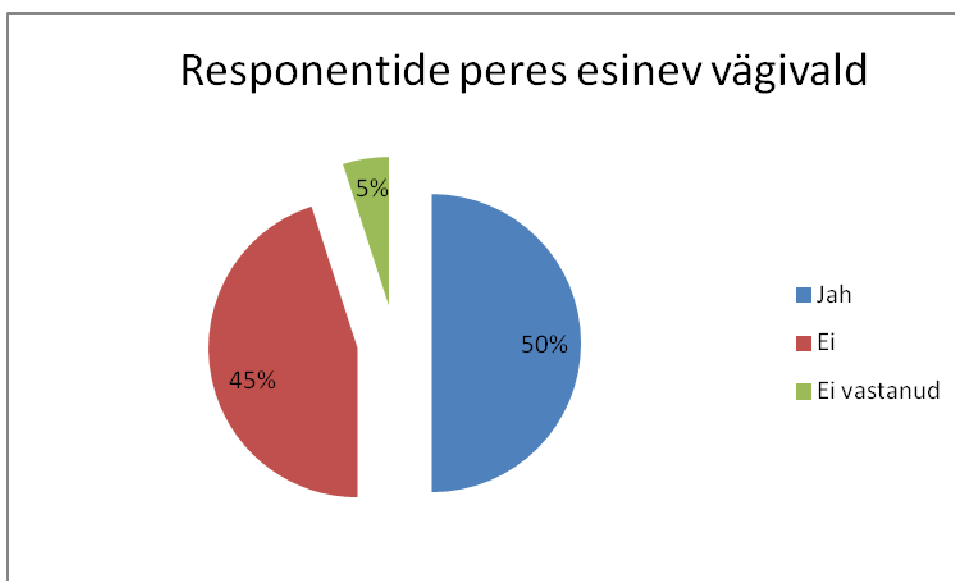
Perevägivalda põhjustav tegur	Vastanute arv	%
Keeruline majanduslik olukord peres, st pidev rahapuudus	17	45%
Alkoholism	27	71%
Terviseprobleemid	3	8%
Tunnete jähnenemine pereliikmete vahel	8	21%
Raskused peresiseses rollijaotuses	9	24%
Ebakindlus suhetes	12	32%
Ebaküps isiksus	17	45%
Muud: Kõik vastuse variandid	3	8%
Sõltuvus (narkootilised ained)	3	8%
Võimutahe ja domineerimise soov	3	8%
Kontrollivajadus	3	8%
Armukadedus	3	8%
Oskamatus konflikte lahendada	2	5%

Enam märgiti perevägivalda põhjuseks isiksuse ebaküpsust (45%) ja rasket majanduslikku olukorda (45%). Responentide arvates võib vägivalda kohata peredes, kus suhe on ebakindel (32%) või tunded jähnenemas (21%). Lisaks toodi välja armukadedus, ühe suhtepoole tugev kontrollivajadus teise üle, probleemid tööl, hariduse ja sissetuleku erinevused, vanemate ja laste vahelised probleemid jm olukorrad, mida vägivallatseja ei suuda kontrollida või oma kontrollile allutada. Kõige sagedamini (71%) tõid responendid välja vägivaldsuse ja alkoholi koosmõju.

Uuringu käigus küsiti responentidelt nende endi pere kokkupuute kohta perevägivaldaaktidega.

Joonisel 4 on näidatud perevägivalda esinemise osakaalu responentide peredes.

Joonis 4. Responentide peres esinev vägivald

Küsitluses selgus, et 50% vastanute peredes on esinenud vägivalla juhtumeid. Nendest kolmandik lisas selgituseks, et on kogenud vanemate vahelist vägivalda lapsepõlves. Kaks responienti ei soovinud antud küsimusele vastata.

Vastustes küsimusele, millised olukorrad võivad lõppeda kõige tõenäolisemalt perevägivallaga leiti, et suurema tõenäosusega lõpevad perevägivallaga tülid olmetasandil kui on tarbitud alkoholi. Seda näitas ka alkohol vägivalda põhjustava tegurina (71%). Kui isiku vägivaldsuse vallandab alkoholi tarvitamine, siis on oht vägivalla akti toimepanemiseks iga kord, kui isik alkoholi tarbib. Lisaks tõid responendid välja olukorra, kus partnerid tunnete jähnenemisel (21%) hakkavad lahutama. Kõige ebatavalisemaks peetakse ohvri jaoks aega, kui ta on otsustanud lahkuda vägivallatseja juurest.

Kahel juhul leidsid responendid, et ei esine tüüpilisi vägivallaga lõppevaid olukordi. Kui partner on vägivaldne, siis pole vaja mingisugust spetsiifilist olukorda vägivaldse käitumise avaldumiseks. Ebaõnnestumised väljaspool kodu elatakse välja pereliikmete peal. Kui isik on vägivaldne, siis poolte vastajate arvates on see pidev protsess, mis ajapikku võtab ainult vägivaldsema käitumise jooni. Algselt alanud sõnasõjad lähevad üle tõukamiseni, sellele järgneb löömine kuni relvaga ähvardamiseni või üliiraskete kehavigastuste tekitamiseni.

Järgnevalt küsiti respondentidelt, kes on reeglina vägivallajuhtumite algatajaks peres. Tulemused kajastuvad tabelis 5.

Tabel 5. Vägivallajuhtumite algataja peres

Vägivallajuhtumite algataja peres	Vastajate arv	%
Mees	27	71%
Naine	5	13%
Ämm		
Äi		
Keegi teine: Nii mees kui naine	5	13%
Laps	1	3%

Selgub, et reeglina peavad responendid vägivalla algatajaks peres meest (71%), 13% vastanutest leidsid, et algatajaks on naine ja 13%, et mõlemad.

Küsitlusest selgus, et meeste vägivaldsust võivad põhjustada (Vt tabel 6) madal või kõrge enesehinnang, oskamatus probleeme lahendada muul viisil, oskamatus oma tundeid ja käitumist kontrollida, ühiskonna surve mehele, psühhiaatrilised probleemid, alkoholism, kodune kasvatus, vähene haridus, stereotüüpne arusaam mehe ja naise rollidest perekonnas jne.

Tabel 6. Responentide poolt toodud mehe vägivaldsuse põhjud

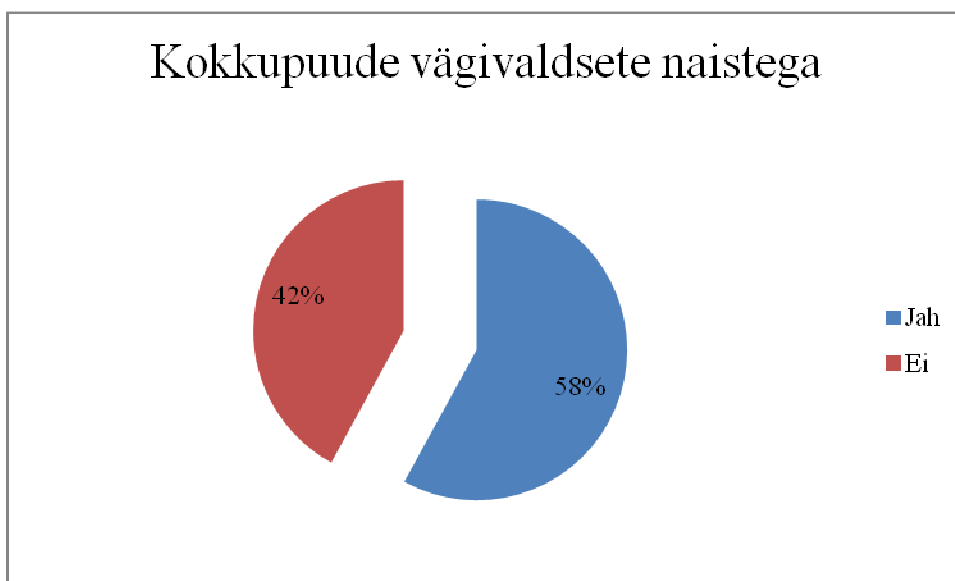
Mehe vägivaldsuse põhjused	Vastajate arv	%
Madal enesehinnang	4	11%
Kõrge enesehinnang	5	13%
Stereotüüpne arusaam mehe ja naise rollidest peres	11	29%
Ühiskonna surve, stress	4	11%
Psüühilised probleemid	6	16%
Alkoholism	27	71%
Oskamatus probleeme lahendada	25	66%
Oskamatus oma tundeid ja käitumist kontrollida	20	53%
Vägivaldsus on mehe arvates normaalne nähe	6	16%
Kodune kasvatus	21	55%
Vähene haridus	4	11%

16% vastanute arvates peab teatud hulk mehi vägivaldsust (sellist, mis ei tekita ohtlikke vigastusi) normaalseks ja kasutavad seda nõu naise korralekutsumiseks. Meeste vägivaldsuse põhjuseks on 66 % vastanutest pakkunud kesiseid probleemide lahendamise oskusi peresuhtes.

Üle poolte (55%) respondentide arvates on vägivaldsed käitumismustrid pärit vägivallatseja lapsepõlvkodust, kus isa on olnud vägivaldne ja poeg on võtnud sellise käitumise omaks. Mees tunneb vajadust domineerida ja ennast kehtestada ning vägivaldsus on tema arvates vahend selle saavutamiseks.

Uuringust selgus, et 13% vastanute arvates on vägivallajuhtumite algatajaks naine või mõlemad. 58% vastanutest on kokku puutunud agressiivsete ja vägivaldsete naistega (Vt joonis 5).

Joonis 5. Kokkupuude vägivaldsete naistega

Respondendid on toonud naiste vägivaldsuse põhjuseks üldjoontes sarnaseid tegureid, mis meestegi puhul: stress, alkoholism, oskamatus oma tundeid ja käitumist kontrollida.

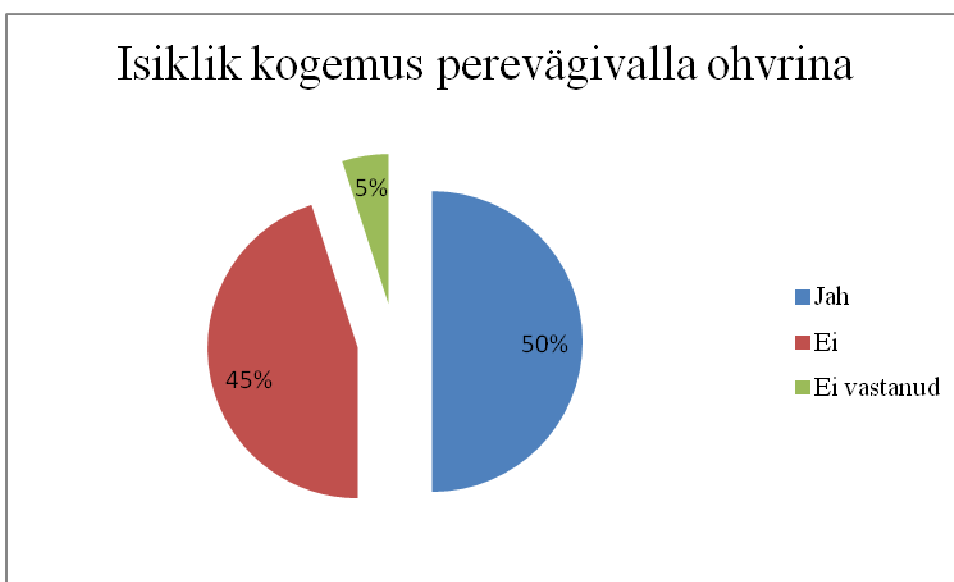
Küsitluses tõi üks respondentidest tuginedes oma töökogemusele välja, missuguste vägivallakuritegudega naised kannavad karistust vanglas. Tema kinnitusel kannavad karistust naised, kes on tavaliselt pannud toime oma partneri tapmise, olles pikaajase erineva vägivalla

all kannatajad. Meeste puhul ei kehti sama reegel – mehed on vägivallakuritegudega vanglas väga erinevatel põhjustel. Antud vaatenurga loogikast lähtudes saab öelda, et nõ „nurkaaetud“ naine hakkab käituma ise vägivallatsejana.

Kahe responendi vastustest selgus lisaks, et naiste vägivaldsus peres peegeldub naise vägivaldse käitumisena oma lapse suhtes ja seda põhjustab depressioon, närvilisus, väsimus, ebakõla oma partneriga. Ilmselt on tegemist lastekaitse spetsialistide seisukohaga, kes omavad sellelaadset tööalast kogemust.

Respondentidele esitati küsitlusankeedis küsimus isikliku kogemuse kohta vägivalla ohvrina. Joonisel 6 on toodud perevägivalla ohvrite osakaal respondentide hulgas.

Joonis 6. Respondentide isiklik kogemus perevägivalla ohvrina

Perevägivalla ohvrid on olnud 50% küsitletutest. Kolm nendest lisasid, et on kogenud perevägivalda lapsepõlves. Kahel juhul ei soovitud küsimusele vastata.

Perevägivalda peetakse väga raskeks kuriteoks, millel on tavaliselt tõsised ja pöördumatud tagajärjed. Respondentidel paluti ankeedis välja tuua neile teadaolevad raskeimad vägivallajuhtumid ja tulemused kajastuvad tabelis 7.

Tabel 7. Responentidele teadaolevad raskeimad vägivallajuhtumid

Raskeimad vägivallajuhtumid	Vastajate arv	%
Surmaga lõppevad	11	29%
Füüsiliste vigastuste tekitamine	5	13%
Korduv peksmine	16	42%
Vägistamine	4	11%
Ähvardamine relvaga (ka noaga)	6	16%
Pere tänavale ajamine	2	5%
Pidev vaimne alandamine	25	66%
Partneri majanduslik mõjutamine	4	11%
Lapse seksuaalne kuritarvitamine	9	24%

Kõige raskemateks perevägivalla juhtumiteks pidasid 66 % responentidest pidevat vaimset alandamist, 42% korduvat peksmist ja 29% surmaga lõppevaid vägivallategusid. Lisaks toodi välja ähvardamine relva ja noaga, lapse seksuaalne kuritarvitamine, raskete füüsiliste vigastuste tekitamine, vägistamine, raseda või väikese lapsega naise tänavale ajamine, naise majanduslik mõjutamine. Responentide hinnang baseerub nende isiklikul tööalasel kogemusel.

Kaks responenti kirjeldasid oma vastustes mitmeid reaalselt toimunud olukordi. Allpool on toodud mõned näited:

//Mees peksis tihti naist, naine ei võtnud alguses midagi ette ning siis oli juba hilja, sest peksmine lõppes naise surmaga//

//Mitme juhtumi puhul ei ole naine aastaid julgenud probleemist rääkida. Oli juhtum kus poeg tunnistas kasuisa vastu, hiljem sundis naine poega avaldust tagasi võtma, vastasel juhul ei oleks poeg tohtinud enam kodus elada//

//Füüsilise vägivallaaktid, kus lapsed on olnud pealtnägijad//

//Lapse seksuaalne ära kasutamine//

//Naise suunas relvaga tulistamine lapse juuresolekul, millele eelnes peksmine ja alandamine//

//Elukaaslane peksis oma kolmekuu vanust last (laps oli eluohtlikus seisundis – peaverevalum ning kolme roie murd), sest lapse ema ei andnud talle raha//

//Mees ründas kodus naist noaga, tekitades viimasele eluohtlikud vigastused (lahtine kõhu, selja alaosa ja vaagnahaav, kõhuõõneelundite- ja maovigastus, lahtine rindkerehaav ning rindkereelundite vigastus)//

//Naine ei talunud enam mehe vägivaldsust ning kolis viie lapsega ema juurde. Peale seda saatis mees sõnumeid ähvardades tappa ära naine, lapsed, panna maja põlema ja siis ennast tappa. Naine pöördus politesse. Politsei teatas, et nad ei saa midagi teha kui midagi ei ole juhtunud. Nii panigi mees majale tule otsa ning viis last ei saanud kunagi enam oma koju//

Vastajatele teeb muret raskesti tõendatav nö „avastamata“ ehk vaimse vägivalla rohkus peredes, mida on raske kvalifitseerida kuriteona KarS-i järgi. Nendes peredes kasvavad lapsed – meie tulevane põlvkond. Seni kuni ühiskond perevägivalda arusaadavalt ja häälekalt hukka ei mõista, ei muutu ka vägivallatsejate suhtumine oma tegudesse.

Perevägivallast tulenevad tagajärjed on ohvrite jaoks võrreldes vägivallatsejatega oluliselt raskemad ja enamasti mõjutab kogetud vägivald ohvrit kogu ülejäänud elu suunates ja reguleerides ohvri edasisi valikuid. Responendid on vastustes välja toonud hulk erinevaid võimalikke tagajärgi, mis on koondatud allolevasse tabelisse 8.

Tabel 8. Perevägivalla tagajärjed ohvrile

Perevägivalla võimalikud tagajärjed ohvrile	Vastajate arv	%
Enesehinnangu langus	25	66%
Sotsiaalne isolatsioon	8	21%
Vaimse tervise halvenemine	35	92%
Oht sõltuvusse sattuda (alkohol, uimastid jm)	6	16%
Füüsilise tervise halvenemine	36	95%
Enese süüdistamine	11	29%
Igapäevase toimetuleku järsk halvenemine	32	84%
Majandusliku olukorra halvenemine	12	32%
Pidev hirmutunne järgmiste rünnakute ees	27	71%
Pere lagunemine	4	11%
Enesetapu mõtted	3	8%

Ohver ise ei oska tavaliselt olukorda adekvaatselt hinnata, seda isegi eluohtlikus olukorras. Ohver usub, et tal ei ole võimalik sellest olukorrast pääseda ja tal tuleb kohanduda, et edasi elada. 29% vastanutest märgib, et ohver süüdistab ennast partneri vägivaldses käitumises ning hakkab endas vigu otsima, ta püüab leida viise, kuidas partnerit mõjutada, teda aidata või vägivallale ohutavaid olukordi vältida.

Mitmete respondentide arvates on perevägivallast tulenevad tagajärjed ohvrile sõltuvuses vägivalla intensiivsusest. Vägivallajuhtumite puhul märgiti võimalikeks tagajägedeks ohvri enesehinnangu langus (66%), sotsiaalse isolatsiooni teke – sõpradest ja tuttavatest eemale hoidmine (21%). Kõige rohkem märgiti tagajärgedeks respondentide poolt füüsilise (95%) ja vaimse (92%) tervise halvenemist ning igapäevased toimetulekuraskused – töövõime langus nii kodus kui tööl, võimalik töökoha kaotus (84%). Ohver võib kergesti sattuda sõltuvusse – alkohol, uimastid, suhtesõltuvus (16%), tema pere lagunemine (11%), lisaks võimalikud enesetapu mõtted (8%).

Respondendid töid vastustes välja, et ohvreid on perevägivalda kogenud peres enamasti rohkem kui üks. Lisaks naisele on kaasohvriteks ka lapsed ja teised kooselavad pereliikmed. Tagajärjed on seda ohtlikumad, mida kauem vägivalda varjatakse. Tihti ei räägita probleemist isegi aastaid, kus tekkinud kahju sümptomite näol on juba süvenenud. Suur oht on vägivaldse käitumise eeskujude kaudu sarnaste suhete jätkumine järgmises põlves. Füüsilise vägivalla puhul on olukord selgem – nähtavad on füüsilised märgid, mida on võimalik tõendada. Kui aga rääkida vaimsest vägivallast on tagajärjed pikaajalised ning tihti varjatud. Võimalikud perevägivallast tulenevad tagajärjed vägivallatsejale on koondatud tabelisse 9.

Tabel 9. Perevägivalla tagajärjed vägivallatsejale

Perevägivalla võimalikud tagajärjed vägivallatsejale	Vastajate arv	%
Jääb karistamata	30	79%
Saab karistada	6	16%
Ebameeldivused vägivalla avalikuks tulekul	5	13%
Pere lagunemine	4	11%

Peale vägivaldset käitumist on vägivallatsejate käitumine erinev: kes rahuneb, sest pingel langeb, kes kahetseb kuni järgmise vägivallaaktini, kes ei tunnista üldse vägivalda.

Respondentide vastuseid analüüsid selgus, et tagajärjed vägivallatsejale sõltuvad sellest, kas ohver pöördub politsei poole, kohtusse või mitte. Kui ohver otsib abi, siis on tagajärgedeks ebameeldivused seoses ülekuulamistega jm protseduuridega ning harvadel juhtudel suurem avalikkuse tähelepanu (13%).

Kui vägivallatseja on tekitanud kehavigastusi ning ohver on pöördunud raviasutusse, siis jõuavad materjalid kindlasti ka politseisse ning vastavalt KarS-i sätetele on prokuröril, kohtul võimalik määrata karistusmeetmeid. Kui asi jõuab kriminaalmenetluseni, siis varasemate karistuste puudumisel ja kannatanu nõusolekul kohaldatakse sageli kergemate juhtumite puhul lepitusmenetlust. Kui asi jõuab kohtusse, siis karistatakse vägivallatsejat tingimisi või reaalse vangistusega sõltuvalt teo raskusest ja toimepanija isikust. 16% vastanutest märkisid võimaliku tagajärjena vägivallatseja karistamist. Kuid kui ohver ei pöördu abi saamiseks kellegi poole ja tegemist on nõ „avastamata“ juhtumiga, siis ei muutu vägivallatseja jaoks midagi, mis annab responendentidele kindla veendumuse, et vägivallatseja ei saa karistada (79%) ja suure tõenäosusega vägivallatsemise kordub.

Põhjuseks, miks vägivallatseja jääb tavaliselt karistamata, võib tuua vägivallatsemisele reageerimata jätmise, sest naine üldjuhul ei tee politseile avaldust, sest ei taha või ei julge kartes enda ja laste elu pärast, mille tõttu vägivallatseja ei võta vastutust juhtunu pärast ja ei tunne endal lasuvat mingit süüd, leides üha õigustust oma käitumisele.

Ühine on responendentide arvamus, et perevägivalda mõjud ja tagajärjed võivad olla märksa suuremad ja raskemad kui seda siiani arvatakse. Nende arvates on igasugune vägivald lubamatu. Kodu peab olema inimesele elamiseks hea ja turvaline koht, sest vägivald koduseinte vahel hävitab võimaluse normaalselt elada. Vägivalda kogemine mistahes vormis jätab vaimsele tervisele jälje.

Responendid hindavad perevägivalda väga raskeks (82%) või üsna raskeks (18%) kuriteoks ja seda kajastab tabel 10.

Tabel 10. Perevägivald kui kuritegu

Kuriteo raskusaste	Vastajate arv	%
Väga raske	31	82%
Üsna raske	7	18%
Mitte eriti raske		
See ei ole üldse kuritegu		

Küsimustikus paluti responidentidel põhjendada oma seisukohta.

Põhjendustena toodi välja perevägivalla mõju, ulatus ja kahju suurus, mis põhjustavad negatiivseid tagajärgi kogu perele. Samas nenditi probleemina, et kõik perevägivalla liigid ei mahu KarS-i sätete alla ja ei ole seaduse mõistes kuriteod.

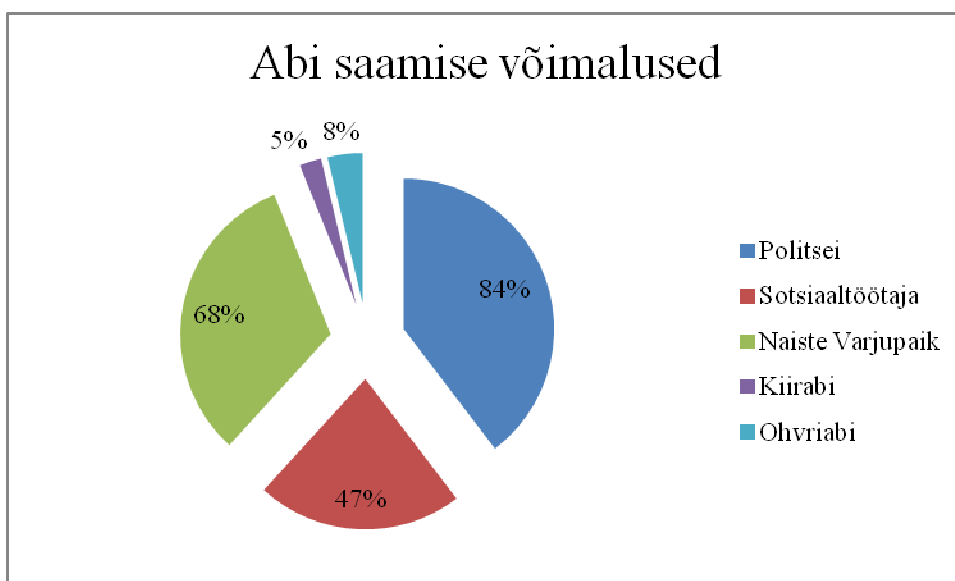
Respondentide arvates on perevägivalla näol tegemist nõ varjatud kuritegevusega, mida on väga keeruline ja raske tuvastada. Vägivallatseja paneb tegusid toime pikema aja jooksul, enne kui ta tabatakse, juhul kui seda üldse juhtub. Sageli sellised juhtumid ei jõuagi politseisse ja vägivallatseja karistada ei saa.

Küsitlusest selgub, et tavaliselt pöördatakse abi saamiseks füüsilise vägivalla korral, kui ei ole võimalik enam varjata, et peres esineb vägivalda, ja vaimse vägivalla korral, kui ei suudeta enam vägivalda taludes elada. Kõik responendid (38) on märkinud seda ka oma vastuses. Kõige enam pöörduvad politsei või varjupaiga poole naised, keda on mees korduvalt peksnud. Politsei poole pöördatakse viimases hädas, kui mõistetakse, et tagasiteed enam ei ole. Harvematel juhtudel otsitakse abi vaimse ja majandusliku vägivalla korral.

Vägivalla suletud ring on võimalik katkestada ainult siis, kui ohver või vägivallatseja suudavad endale aru anda, et selline käitumine on lubamatu. Tihti on seda sunnitud esimesena tegema ohver, kuid just ohvrile on see raske, sest kogu julgus, võim ja jõud on vägivallatseja käes. Tuleb otsida nii psühholoogilist, juriidilist kui ka sotsiaalset abi. Alati ei saa abi otsimine algust ohvri enese poolt ja sekkuja võib olla hoopis perest eemalseisev isik – sugulane, lasteaednik, mõni ametnik, naaber, politsei, kooli töötaja, treener jne.

Kahes vastuses toodi välja olukord, kus vägivallatseja pöördub laste vastu, sellisel juhul emad leiavad endas julgust ja jõudu abi otsida. Respondentide soovitusel, kelle poole perevägivallajuhtumi korral pöörduda on toodud joonisel 7.

Joonis 7. Abi saamise võimalused perevägivaldajuhtumite korral

Abi otsimiseks soovivad responendid pöörduda politsei (84%), sotsiaaltöötajate (47%), ohvriabi (8%), kiirabi (5%) ja turvalisuse huvides naiste varjupaiga (68%) poole. Iseenda aitamiseks soovivad nad pöörduda psühholoogi, nõustaja, lähedase, sõbranna jt poole – peaaasi, et vägivald peres saaks avalikuks ja kuskil tehtaks esimene samm vägivalla ahela lõpetamiseks. Abivahendiks on ka internetifoorum, mis on spetsiaalselt loodud perevägivalla ohvrite toetamiseks ja nõustamiseks. Abi võib leida usaldusväärsest sõbrast, kellele muret kurta ning kelle juures ajutist pelgupaika otsida.

Mis saab vägivallaohvrilt peale abi otsimist, oleneb temast endast – kas ta on nõus abi vastu võtma, sest sellega võivad kaasneda suured muutused kogu elukorralduses. 68% respondentide arvates sõltub abi saamise tõhusus sellest, kas ohver soovib muuta oma elu ja jätkata nõ puhtalt lehelt või pöördub tagasi vägivallatseja juurde. Sõltub ka sellest, millist abi kannatanu tahab. Kas soovitakse lahutada, pöörduda kohtusse, elada ajutiselt varjupaigas või koju tagasi minna.

Juhtumid on väga erinevad ja pole üht kindlat viisi, kuidas edasi toimida. Kui kannatanu ei saa või ei soovi koju tagasi pöörduda, on tal võimalus minna varjupaika. Varjupaigad üle Eesti pakuvad majutust, psühholoogilist ja juriidilist nõustamist, tugiisikuteenust ning võlanõustamist. Kohalikul omavalitsusel on võimalik leida ohvrile ajutine elukoht. Vahel

lähuvad kannatanud koju tagasi, kuid käivad kas ohvriabi- või naistekeskuse juures korraldatud grupinõustamistel. Paljudel juhtudel pöörduvad kannatanud tagasi koju.

Politsei hakkab respondentide arvates probleemiga tegelema vaid siis, kui on tekitatud füüsilisi vigastusi, sest seda on kergem tõestada. Vaimse vägivalda puhul on tõendite kogumine märksa raskem ja komplitseeritum – ohvri sõna vägivallatseja sõna vastu. Vaimset vägivalda on ka raskem ära tunda. Kui kannatanu on teinud avalduse politseile ja algatatakse kriminaalasi, siis sõltub edasine juba nii politsei võimekusest ja oskusest vajalikke tõendeid koguda, kui ka kannatanu enda suhtumisest. Kriminaalmenetluse raames on võimalik kohtult taotleda ka lähenemiskeeldu vägivallatseja suhtes. Tihtipeale võtavad kannatanud ise oma avalduse tagasi või esitavad taotluse kriminaalasja lõpetamiseks, sest elatakse koos edasi ja kardetakse, et võimalik karistus võib suhteid veelgi halvendada. Vastuseid analüüsides selgus, et on võimalik eluga edasi minna, kui kannatanut ümbritseb tugev võrgustik. Üksi jäädes satutakse sageli nõiaringi tagasi. 32% respondentidest nentisid, et sageli ei soovita perevägivalda sekkuda ja ohver jääb oma murega üksi. Seega kolmandikul juhtudel on abi leidmine ja saamine raske.

Respondendid on kirjeldanud ohvreid kui inimesi, kes on kaotanud oma MINA. Ohvrid on kapseldunud, püüavad jätta peresisised probleemid koduseinte vahele. Tavaliselt ei võta nad osa ühiskondlikust elust, sest elavad isoleerituses. Tööl käia ei tohi või ei saa, sest puudub vastav haridus või oskused. Tihti puudub neil väljaspool kodu sotsiaalne võrgustik ja neil on raske täisväärtusliku ühiskonnaliikmena hakkama saada. Missugused muutused kaasnevad ohvrite elus, seoses peres esineva vägivaldsusega, on toodud tabelis 11.

Tabel 11. Perevägivallast tulenevad võimalikud muutused ohvrite elus

Perevägivallast tulenevad võimalikud muutused ohvrite elus	Vastajate arv	%
Elukoha muutus	4	11%
Töökoha vahetus	4	11%
Töövõime langus, töötus	8	21%
Turvalise võrgustiku kadumine	6	16%
Muutused suhetes lastega	4	11%
Elukvaliteedi langus	12	32%
Ei leia kohta ühiskonnas	26	68%
Majandusliku olukorra halvenemine	6	16%
Elab paremat uut elu	3	8%

Ohvri tervis saab kogetud vägivalda tõttu pöördumatuid kahjustusi, nad kardavad ennast realiseerida, tunnevad endid teistest halvemate ja nõrgematena, kardavad inimesi jne, see aga mõjutab otseselt nende läbilöögivõimet tööjõuturul. Nad ei sea endale suuri eesmärke ega püüdle nende poole vaid rahulduvad ka vähemaga.

Et vägivald lõppeks, peab kannatanu reeglina loobuma kõigest, mis talle veidigi turvalisust on pakkunud: oma kodus elamisest, isiklikest asjadest, riietest. Reeglina ka tööst ja harjumuspärasest suhtlusringkonnast, kui vägivallast vabanemiseks on vaja elukohta muuta. Ohver peab reeglina uut elu alustama nullist. Peale lahkumist vägivaldsest suhtest algavad uued probleemid: elu- ja töökoha leidmine, lasteaia koha saamine (pikad järjekorrad või puudub võimalus), lastele elatise saamine, abielulahutus (maksab 320 eurot), majanduslik toimetulek, elukvaliteedi langus jne.

Isegi juhul, kui ohver suudab ilma professionaalse abita vägivallatsejaga kooselu lõpetada, ei garanteeri miski ega keegi, et ka vägivald lõpeb. Kui peres on lapsed, siis nende kaudu võib terror edasi kesta, mis omakorda raskendab ohvri igapäevaeluga toime tulekut.

Kui inimene on nõ seestpoolt terve, siis tuleb ta eluga ka väljastpoolt vaadates toime – omab tööd, väärtustab haridust, hoolitseb enda eest, omab lähisuhteid jne. Lahkudes vägivaldsest suhtest võib väike osa ohvritest leida endas jõudu ja saada iseseisvaks – rajada uus elu ja realiseerida oma unistused.

Vastuseid analüüsid selgub, et vägivallatsejate elu ühiskonnas on kindlasti vähem mõjutatud, sest puudub avalik hukkamõist, aga näiteks ka avalik huvi selle vastu, kas ja kuidas on vägivallatsejat karistatud. Hukkamõist vägivallatseja tegudele on tihti vaikiv ja nii jääbki mulje, et selline käitumine on aktsepteeritav. Responentidest 50% leiavad, et perevägivald ei mõjuta vägivallatsejate elu ühiskonnas. Üheks põhjuseks võib tuua perevägivalda varjatuse. Vägivallatsejat on raske ära tunda. Ta võib olla väljaspool kodu väga hinnatud töötaja ning aktiivne ühiskonnategelane.

34% vastajate arvates võib vägivallatseja teo avalikuks tulekul tunda veidi ebameeldivusi, raskematel juhtudel ka mõnda aega avalikkuse kõrgendatud tähelepanu tänu näiteks meediakajastustele. Vaid kõige raskematel juhtudel saab vägivallatseja karistuse, mis ta ajutiselt ühiskonnast isoleerib (16%). Kui toime pandud vägivallateole järgneb reaalne

karistus, siis võtab ühiskond ka tauniva hoiaku, kui karistust ei järgne, siis vägivallatseja elu see üldjoontes ei mõjuta.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli leida vastus küsimusele, milline on perevägivalla tähendus ja mõju peresuhtele, elu ning staatuse muutumisele ning kujunemisele ühiskonnas.

Läbiviidud uuring annab ülevaate perevägivallast, selle esinemisest erinevates ühiskonnakihtides ning sellega kaasnevatest tagajärgedest ja mõjust nii ohvrite kui vägivallatsejate elule ühiskonnas. Perevägivalla mõju ei saa alahinnata inimeste elu kujunemisel – tema liikumisel ühest positsioonist teise perekonnas ja ühelt stratifikatsiooni astmelt teisele ühiskondlikus plaanis.

Perevägivald on nii vaimne, füüsiline, seksuaalne kui ka majanduslik vägivald, mida kasutab vägivallatseja oma pereliikmete suhtes. Enamasti paneb vägivaldse teo toime mees ja ohvriteks on sagedamini naised, aga ka lapsed.

Perevägivalda esineb kõikides ühiskonna kihtides, nii kõrgemates kui ka madalamates. Kõrgemates kihtides on perevägivald varjatud – sellel on erinevad põhjused: ohvrid ei tunnista, et nad on ohvrid, ei soovita loobuda senisest elust, loodetakse olukorra muutumisele ja paranemisele, hirm, lapsed, ühiskondlik ükskõikne ja halvustav suhtumine. Perevägivalda püütakse varjata nii vägivallatsejate kui ohvrite poolt. Madalamates kihtides on perevägivald lihtsamalt aimatav. Samas puudub ohvritel oskusi ja teadmisi olukorra lahendamiseks ja abi leidmiseks. Avalikkuse ette jõuavad perevägivalla aktid enamasti siis, kui on tegemist korduvate juhtumite ja tõsisemate tagajärgedega või kui ohver jõuab ise arusaamisele, et vägivald ei ole mingil juhul õigustatud ja otsustab suhte lõpetada, kas siis ise oma sotsiaalse võrgustiku abiga või siis politsei, varjupaiga töötajate, sotsiaaltöötajate jt abiga.

Perevägivald mõjutab indiviidi elu igal eluperioodil alates lapsest, kui peresuhtes kasutatakse vägivalda, olles eeskujuks järeltulijatele, kes teevad sellisest käitumisest omad järeldused. Kui vanemad on kasutanud üksteise ja ka teiste pereliikmetega suhtlemisel vägivalda ja seda pole taunitud, siis antakse lastele signaal, et selline käitumisviis on aktsepteeritav.

Oluliseks mõjuriks käitumisvaliku tegemisel on inimese väärtushinnangud, tema eeskujud lapsepõlvest aga ka ühiskondlikud väärtused, hoiakud, arusaamad. Inimene, kes on lähedalt

kokkupuutunud või kogenud vägivalda, võib oma elus kasutada ise vägivalda või langeda perevägivaldsohvriks, kuid ka ise taunida ja hoiduda vägivaldsest käitumisest ja osata hoiduda vägivaldsetest suhetest.

Ühiskondlikul tasandil kohtab vägivaldsohvritesse mitmesugust suhtumist. Üldiselt tuntakse ohvrile kaasa, kuid tihti ei mõisteta, miks ohvrid vägivaldset suhet ei lõpeta. Vägivallatsejatesse suhtub ühiskond pigem hukkamõistvalt, kuid samas esineb ka ükskõiksust. Avalikult ei räägita vägivallatseja vastutusest ega ka võimalikest kaasnevatest sanktsioonidest.

Vägivalla avaldumise põhjusteks on enamasti inimese enda kalduvus vägivaldsusele aga ka sotsiaal-majanduslikud probleemid. Soodustavateks teguriteks on alkoholism, ebakindlus suhetes jm. Enam tekivad konfliktid peres vägivalla ja alkoholi koosmõjul.

Perevägivald on väga raske kuritegu, mille mõju ei saa ega tohi alahinnata nii peresiseselt kui ühiskondlikus plaanis. Perevägivalla tagajärjed on väga rasked just ohvritele, eelkõige nende tervise seisukohalt.

Vägivaldses peres langeb ohver alati kõige madalamale positsioonile. Ühiskondlikus plaanis ei pruugi see isegi välja paista. Muutused stratifikatsioonisüsteemis tõusetuvad, kui juhtumid lõpevad traagiliselt või hakatakse otsima olukorrale kas hirmu ja häda sunnil lahendusi. Pöördumine varjupaika, sõprade poole, lahkumine päriselt vägivaldsest suhtest toob ohvri jaoks kaasa muutused kogu elukorralduses – lahkumine kodust, loobumine senisest elust, töö ja uue kodu leidmine, laste elu uus korraldus jne. See võib tekitada olukorra, kus heal majanduslikul järjel perekonnast lahkujad satuvad nõrkele järjel pere staatusesse, kui mitte vaesusesse. Sõltub, millises sotsiaalses seisus ja kui tugev lahkujal on.

Leidub lahkujaid, kes leiavad endas jõudu ja elus võimalused end ise üles töötada ja maanduda stratifikatsioonisüsteemis hoopis kõrgemale positsioonile, kui senine suhe seda võimaldas. Sellised situatsioonid lahendatakse enamasti ilma varjupaikade ja sotsiaaltöötajate abita. Tavaliselt on ohvrid siiski nii emotsionaalselt kui ka majanduslikult väga raskes seisus.

Vägivaldses peres on vägivallatseja alati perekonnapea ja kõige kõrgemal positsioonil. Ühiskondlikus plaanis ei pruugi ka see välja paista. Vägivallatseja võib olla heal

majanduslikul järjel, lugupeetud ja hinnatud persoon, aga ka vaese pere perepea, kes küll kuuludes madalamasse klassi, jätab mulje kui sõbralik ja tore inimene. Tegelikult oma võimu ja domineerimise iha ning läbikukkumisi elab välja teiste pereliikmete peal.

Uuring lubab järeltada, et perevägivalla akt ei ole ühekordne vaid korduv progresseeruv hálbekäitumine, muutudes aja jooksul julmemaks. Tagajärjed stratifikatsiooni astmestikus liikumise mõttes saavad vägivallatsejatele, kui vägivallateod on avalikustatud ja karistatud.

Kuni kogu ühiskonnas ei eksisteeri perevägivalla suhtes nulltolerantsi, ei lõpe vägivald naiste, meeste ega ka laste suhtes.

FAMILY VIOLENCE AS IMPLICATOR OF SOCIAL STRATIFICATION

SUMMARY

The family is a community of persons who share certain values, goals and resources, who also depend on each other. The family has a significant impact on the maintaining the structure of the society, a part of which it is. The family is a mini-model of society where relations between family-members are the most important relations in persons life. Alas, domestic violence is an increasingly serious problem in Estonia. According to crime statistics domestic violence cases form 28 percent of cases of physical abuse. After crime-victims survey the level of the domestic violence is much higher than the police statistics show.

Domestic violence happening in families is not only private but also problem of society. To date, it is widely recognized, what is happening in family is not anybody else business. Stereotypic misconceptions maintain and support the violence and provide justification for the use of violence. This is an extremely complex, and often hidden, problem which consequences may be unpredictable.

Violence is behavior by which power over another person's life is achieved by creating fear. This also includes controlling another person's behaviour, thoughts and feelings. Violence is a mean of power and control. Price of the violence is sickness leave, health effects, disability, loss of human lives and suffering children. Violence robs victims human rights, effects and determine their impact on daily life and often decides victims lifecourse. Violence is a social problem, which in addition to personal suffering means high costs for society.

Because of rapid social and economic change individual's position and habitual opportunities coping in society may change. If desire to achieve targets and possibility to realise those wishes is not realistically feasible, by different forms of behaviour, persons will seek solutions to the arisen situation. Deviant behaviour occurs because of some contradiction between value judgment and individuals actual opportunities. Against this background, it seems like some justification to person's violent behaviour, on the other hand, the behaviour of the perpetrator causes victim in addition to the personal emotions and health damage also loss of social position and downfall on social stratification scale.

In the present work family violence and its usage are construed as a social phenomenon, requiring family violence consequences multifaceted social meaning.

The aim of this work is to find answer to the question, what is the meaning and impact of family violence on family relationship, on life and change of status, and on the development of society.

In this work a variety of theoretical approaches of family violence and social stratification nature and types are used, are studied the family violence effects on victim's and also on perpetrator's life on familial- and social level and carried out an empirical research among people who occupationally deal with family violence.

This work consists of four chapters.

The first chapter deals with the various definitions of family violence, the family violence as a form of one abnormal behaviour, formulates four different types of violence: psychological, physical, sexual and economic, and gives an overview about factors contributing family violence.

The second chapter focuses on the concept of social stratification, the nature, the types and on the main social agents of social stratification.

The third chapter looks how changes individuals status and what are the consequences coming from domestic violence to individuals life in society.

The fourth chapter contains a survey carried out in the context of the topic, its analysis and conclusions. Conducted survey form is added to the work.

Conducted survey gives an overview about family violence, its presence in various sections of society, and the consequences and impact both on victim's and perpetrator's life in society. Family violence cannot be underestimated in people life formation – their positions in moving from one family to another and from one stratification grade to another in the social perspective.

Family violence occurs in all layers of society, both at higher and lower. In the higher layers family violence is more hidden. Family violence affects individuals life in every period from childhood when violence takes place in familyrelations, being an example to descendants who make their own conclusions from such behaviour.

Very important factors influencing the choice of behaviour are people's values, examples from childhood but also social values, attitudes, understandings. Individual, who has close contact or experienced violence, may themselves use violence or fall victim of domestic violence, but also to condemn and avoid from violent behaviour and also be able to abstain from violent relationships.

Family violence is a very serious crime, the impact of which cannot be underestimated both in family conditions and in social terms. Family violence consequences are very serious expressly to victim, in particular to their health. Consequences arrive also to the perpetrator if act of violence has been made public and punished.

Until in whole society does not exist zero tolerance concerning family violence, violence against women, men and children do not stop.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Aimre, I. Sotsiaalne stratifikatsioon ja mobiilsus. Tallinn: Eesti Riigikaitse Akadeemia kirjastus 1995.
2. Aimre, I. Sotsioloogia. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2013.
3. Allaste, A-A., Võõbus, V. Vägivald lähisuhtes: selle põhjused ja võimalikud lahendused Tallinn: Tallinna Ülikool 2008.
4. Auväärt, L. Õigusnormid sotsiaalsete normide süsteemis. – Õigus ühiskonnas. Artiklite kogumik. S. Kaugia (koost). Tartu: Avatar OÜ 2006, lk 52.
5. Botton, A. Mure staatuse pärast. Tallinn: Varrak 2005.
6. Eagly, A. H., Beall, A. E., Sternberg, R. J. Soopsühholoogia. Tallinn: Külim 2008.
7. Eesti Inimarengu Aruanne 2009. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu 2010.
8. Eliasson, M. Violent men – a hopeless cause – Undoing harm. International perspectives on interventions for men who use violence against women. Uppsala:Uppsala University 2004.
9. Eliasson, P. E. Mees, naine ja vägivald. – Vaikijate hääled. Kogumik. H. Kase (koost). Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2001, lk 397.
10. Gaber, M. A. Violence in the EU examined: policies on violence against women, children and youth in 2004 EU accession countries. Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Arts 2009.
11. Gelles, R. J., Straus, M. A. Intimate violence. New York: Touchstone 1988.
12. Hearn, J. Mens as perpetrators of violence: perspectives, policies, practices. – Violence in the EU examined 2009.
13. Hess, B. B., Markson, E.W., Stein, P.J. Sotsioloogia. Tallinn: Külim 2000.
14. Johnson, M. P. A typology of domestic violence. Boston: Northeastern University Press 2008.
15. Järviste, L. Sooline võrdõiguslikkus ja ebavõrdsus: hoiakud ja olukord Eestis 2009.aastal. Sotsiaalministeeriumi toimetised 3/2010, lk 20.
16. Kase, H. Lähisuhte vägivald. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2004.
17. Kase, H, Pettai, I. Naistearstile naistevastasest vägivallast. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2006.
18. Kaugia, S. Normatiivse käitumise regulatiivsest ja teadvuslikust tasandist. – Ühiskonna turvalisuse teenistuses Artiklite kogumik. A Lall (koost). Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 2010 lk 52.

19. Kaugia, S. Sotsioloogia ja õiguse sotsioloogia teoreetilisi käsitusi. Tartu: Tartu Ülikool 2000.
20. Kimmel, M. Vägistamine, perevägivald ja mehelikkus – mis on armastusel sellega pistmist? – Vaikijate hääled. Kogumik. H. Kase (koost). Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2001 lk 385.
21. Kivimaa, K. Religioon ja naistevastane vägivald. – Vaikijate hääled. Kogumik. H. Kase (koost). Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2001, lk 378.
22. Kuritegevus Eestis 2010. Kriminaalpoliitikauuringud nr 15. Justiitsministeerium 2011. Arvutivõrgus:http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=54601/KuritegevusEestis2010_web.pdf (23.03.2013)
23. Kuriteoohvrite uuring 2009. Justiitsministeerium 2010. Arvutivõrgus:<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52487/14.+Kuriteoohvrite+uuring+2009.pdf> (23.03.2013).
24. Kutsar, D., Trumm, A. Perede elujärg riskiühiskonna tuultes. Ajakiri Sotsiaaltöö, Tallinn: TAI 2010, lk 13-15.
25. Linno, M. jt. Perevägivalla levikut soodustavad riskid ja perevägivalla ulatus praktikute hinnangutes. Uurimisaruanne. Tallinn: Justiitsministeerium 2011, lk 14.
26. Masso, I. Ohvriks sündinud? – Vaikijate hääled. Kogumik. H. Kase (koost). Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2001, lk 370.
27. Ollus, N. Sooline vägivald – mis see on? – Vaikijate hääled. Kogumik. H. Kase (koost). Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2001, lk 14.
28. Perevägivalla juhtumite menetluspraktika: 2010. Justiitsministeerium 2011. Arvutivõrgus:<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56017/Perev%E4givalla+menetluspraktika+anal%FC%FCs++Justiitsministeerium+2011+avalik.pdf> (04.04.2013).
29. Perevägivallatsejate retsidiivsus. 2011. Justiitsministeerium 2012. Arvutivõrgus:<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57654/Perev%E4givallatsejate+retsidiivsus.pdf> (24.04.2013).
30. Perttu, S., Mononen-Mikkilä, P., Rauhala, R., Särkkälä, P. Ava silmad! Käsiraamat vägivalda kogenud naistele. Jyväskylä : Gummerus Kirjapaino OY 2001.
31. Pettai, I. Naistevastane vägivald – tabuprobleem Eestis. ? – Vaikijate hääled. Kogumik. H. Kase (koost). Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2001, lk 430.
32. Pettai, I. Sotsiaalne kihistumine ja sotsiaalne ebavõrdus. – Ühiskonna turvalisuse teenistuses. Artiklite kogumik. A. Lall (koost). Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2010, lk 119.
33. Raska, E. Kriminoloogia üldkursus. Tallinn: Eesti Riigikaitse Akadeemia 1994.

34. Raska, E. Kriminoloogia. Sissejuhatus ainesse. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS 2002.
35. Raska, E. Sotsiaalse regulatsiooni õigusvorm. – Õiguse sotsiaalsest olemusest ja toimest ühiskonnas. Artiklite kogumik. S. Kaugia (koost) Tartu: Avatar Holding OÜ, 2009 lk 55.
36. Raska, E. Õiguse apoloogia. Sissejuhatus regulatsiooni sotsioloogiasse. Tartu: OÜ Fontese Kirjastus 2004.
37. Soo, K., Laas. A. Naistevastane vägivald paarisuhtes ja töökohal. Vägivalla mõju naistele. Tartu: TÜ Sotsiaalteaduskond 2009.
38. Soo, K., Sepper, M-L. Paarisuhtevägivald Eestis: areng 21. Sajandil. Teel tasakaalustatud ühiskonda. Naised ja mehed Eestis II. Tallinn: Sotsiaalministeerium 2010.
39. Sootak, J., Pikamäe, P. (koost). Karistusseadustik. Komm vlj. 3. vlj. Tallinn: Juura 2009.
40. Strang, H., Braithwaite, J. Restorative justice and family violence. Cambridge: Cambridge University Press 2002.
41. Tael, I. Kriminoloogia vanglaametnikele. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2009.
42. Tiit, E-M. Süvenev kihistumine eesti ühiskonnas. Kaks Eestit. Artiklite, ettekannete ja analüüside kogumik. Tallinn: TPÜ Kirjastus 2002 lk 55.
43. Vabariigi Presidendi akadeemiline nõukogu. Eesti edu hind. – Perevägivald politseistatistika andmetel. Artiklite kogumik. I. Pettai, J. Kaasik (koost). Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus 2005 lk 137
44. Violence against women in the family. United Nations Office at Vienna, Centre for Social Development and Humanitarian Affairs. New York: United Nations Publication 1989.
45. Weber, M. Võimu ja religiooni sotsioloogiast. Tallinn: Vagabund. 2002.
46. Селькова, Л. Семейный террор: взгляд психолога кризисного центра – Семья: между насилием и толерантностью. (коллектив. моногр.) М. А. Литовская, О.В. Шабурова). Екатеринбург: Издательство Уральского Университета 2005, с 133.
47. Шестаков, Д. А. Семейная криминология. Санкт-Петербург: Издательство С.-Петербургского Университета 1996.

KASUTATUD NORMATIIVAKTID

- 48. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. CM (2011) 49.
- 49. Karistusseadustik. Riigi Teataja, RT I 2002, 86, 504.
- 50. Kriminaalmenetluse seadustik. Riigi Teataja, RT I, 2003, 27, 166.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

- 51. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-11-00, 25.01.2000;
- 52. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-131-02 p 7, 14.01.2003;
- 53. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-38-04 p 10, 25.05.2004;
- 54. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-95-04 p 10, 25.01.2005;
- 55. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-28-07 p 7, 22.06.2007;
- 56. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-59-11 p 9.2, 21.10.2011;
- 57. Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-07-13722, 14.04.2008;
- 58. Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-10-14512, 10.05.2011;
- 59. Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-10-16815, 01.06.2011;
- 60. Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-10-11351 p 5.3, 30.08.2011;
- 61. Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-10-8455, 16.12.2011;

LISAD

Lisa 1. Küsimustik ja uuringu koondtulemused

Hea vastaja,

Perevägivald kuulub isikute eraelusse, mida tihti ei soovita avalikustada ning peetakse Eestis tabuks. Tegemist on äärmiselt keerulise, tihti varjatud probleemiga, mille tagajärjed võivad olla ettearvamatud. Minu bakalaureusetöö käsitleb teemat perevägivallast ja selle mõjust indiviidi sotsiaalsele staatusele. Pöördun Teie poole palvega, et leiaksite aega vastata koostatud küsimustikule. Küsitluse eesmärk on uurida, millistes ühiskonnakihtides esineb perevägivalda, ning teada saada, missugune on perevägivalla toime vägivallatseja ja ohvri elule ühiskonnas.

Küsitlus on konfidentsiaalne ja tulemusi kasutatakse üldistatud kujul. Valikvastustega küsimuste puhul valige pakutud variantidest Teile sobivam ning märkige see. Juhul, kui Teile sobivat vastusevarianti ei ole, kirjutage enda arvamus. Palun Teil vastata kahe nädala jooksul.

Teid juba ette tänades, lugupidamisega,

Kaira Perv

1. Teie sugu:

a) mees	2	5%
b) naine	36	95%

2. Teie vanus: _____ aastat

23-30	2	5%
31-35	7	18%
36-40	8	21%
41-45	9	24%
46-50	5	13%
51-55	1	3%
56-60	3	8%
61-65	1	3%
Ei vastanud	2	5%

3. Teie haridus:

a) põhiharidus		
b) keskharidus	1	3%

- c) kesk – eriharidus 8 21%
- d) kõrgharidus 29 76%
- e) muu: _____

4. Teie amet: _____

5. Teie perekonnaseis:

- a) vallaline 5 13%
- b) abielus 22 58%
- c) vabaabielus 7 18%
- d) lesk 1 3%
- e) lahutatud 1 3%
- f) ei vastanud 2 5%

6. Laste arv Teie peres: _____ last

- ühtegi last 3 8%
- 1 laps peres 6 16%
- 2 last peres 18 47%
- 3 last peres 9 24%
- ei vastanud 2 5%

7. Mida tähendab Teie jaoks mõiste perevägivald?

- Vaimne vägivald 38 100%
- Füüsiline vägivald 38 100%
- Seksuaalne vägivald 6 16%
- Majanduslik vägivald 3 8%

8. Millistes ühiskonnakihtides esineb Teie arvates perevägivalda? Palun kirjutage!

- Kõikides ühiskonnakihtides 38 100%

9. Millisest perest kasvab Teie arvates vägivaldne mees/naine?

- Perest, kus vägivald on igapäevane 12 32%
- Vägivallatseja on ise olnud ohver 26 68%

10. Milline on Teie arvates vägivaldse inimese sotsiaalne päritolu?

Sotsiaalne päritolu on erinev	38	100%
-------------------------------	----	------

11. Kuidas suhtub Teie arvates meie ühiskond vägivallaohvrisesse?

a) hukkamõistvalt	5	13%
b) parastavalt	8	21%
c) kaastundlikult	18	47%
d) mõistvalt	1	3%
e) muul viisil (kuidas?)		
ükskõikselt	5	13%
ei mõisteta, miks ei lahkuta	1	3%

12. Kuidas suhtub Teie arvates meie ühiskond vägivallatsejasse?

a) hukkamõistvalt	21	55%
b) õigustavalt	9	24%
c) muul viisil (kuidas?)		
liiga leebelt	1	3%
ükskõikselt	7	18%

13. Kas perevägivalla ohvriteks on sagedamini.....

a) ...naised?	38	100%
b) ...mehed?		

14. Miks satuvad mehed Teie arvates perevägivalla ohvriks?

Nõrk iseloom	3	8%
Oskamatus ennast kehtestada	2	5%
Oskamatus lahendada probleeme	8	21
Traumad lapsepõlvest	4	11%
Pingelised lähisuhted	12	32%
Kontrolliv naine	6	16%
Domineeriv naine	4	11%
Majanduslikud probleemid	10	26%
Naisepoolne vastuhakk vägivaldsele käitumisele	4	11%
Ei oska öelda	3	8%

15. Miks satuvad naised Teie arvates perevägivalla ohvriks?

Kõrvalsuhted ja väljakutsuv käitumine	3	8%
Sõltuvus partnerist – iseseisvuse puudumine	11	29%
Oskamatus lahendada probleeme	9	24%
Traumad lapsepõlvest	6	16%
Pingelised lähisuhted	26	68%
Kontrolliv mees	24	63%
Domineeriv mees	24	63%
Majanduslikud probleemid	15	39%
Hirm üksijäämise ees	7	18%
Kartus lapsed kaotada	4	11%

16. Mis põhjustab Teie arvates kõige sagedamini perevägivalda? (Lubatud valida mitu vastusevarianti)

a) keeruline majanduslik olukord peres, st pidev rahapuudus	17	45%
b) alkoholism	27	71%
c) terviseprobleemid	3	8%
d) tunnete jahenemine pereliikmete vahel	8	21%
e) raskused peresiseses rollijaotuses	9	24%
f) ebakindlus suhetes	12	32%
g) ebaküps isiksus	17	45%
h) muud põhjused		
kõik vastusevariandid	3	8%
sõltuvus	3	8%
võimutahe ja domineerimise soov	3	8%
kontrolli vajadus	3	8%
armukadedus	3	8%
oskamatus konflikte lahendada	2	5%

17. Kas Teie peres on esinenud vägivaldajuhtumeid?

a) jah	19	50%
b) ei	17	45%
ei vastanud	2	5%

18. Missugused olukorrad võivad lõppeda kõige tõenäolisemalt perevägivallaga?

Olmetülid koos alkoholi tarbimisega	28	74%
Tunnete jahenemine, lahutus	8	21%
Pole tüüpilisi olukordi, kui inimene on loomult vägivaldne	2	5%

19. Kes on Teie arvates reeglina vägivallajuhtumite algatajaks peres?

a) mees	7	71%
b) naine	5	13%
c) ämm		
d) äi		
e) keegi teine		
laps	1	3%
nii mees kui naine	5	13%

20. Miks on mees Teie arvates peresuhetes vägivaldne?

Madal enesehinnang	4	11%
Kõrge enesehinnang	5	13%
Stereotüüpne arusaam mehe ja naise rollidest peres	11	29%
Ühiskonna surve	4	11%
Psüühilised probleemid	6	16%
Alkoholism	27	71%
Oskamatus probleeme vältida	25	66%
Oskamatus oma tundeid ja käitumist kontrollida	20	53%
Vägivaldsus on mehe arvates normaalne nähe	6	16%
Kodune kasvatus	21	55%
Vähene haridus	4	11%

21. Kas olete kokku puutunud agressiivsete ja vägivaldsete naistega?

a) jah	22	58%
b) ei	16	42%

22. Mis tingib Teie arvates naiste vägivaldsust peres?

Alkoholism	9	24%
Stress	8	21%

Pettumus partneris	5	13%
Vastuhakk vägivallatsejale	12	32%
Kontrolli ja võimu vajadus	6	16%
Ebaküpsus	4	11%
Armukadedus	3	8%

23. Kas Teie isiklikult olete olnud perevägivalla ohver?

a) jah	19	50%
b) ei	17	45%
ei vastanud	2	5%

24. Millised on Teile teadaolevad raskeimad perevägivallajuhtumid?

Surmaga lõppevad	11	29%
Füüsiliste vigastuste tekitamine	5	13%
Korduv peksmine	16	42%
Vägistamine	4	11%
Ähvardamine relva või noaga	6	16%
Pere tänavale ajamine	2	5%
Pidev vaimne alandamine	25	66%
Partneri majanduslik mõjutamine	4	11%
Lapse seksuaalne kuritarvitamine	9	24%

25. Millised on tüüpilised perevägivalla tagajärjed ohvrile?

Enesehinnangu langus	25	66%
Sotsiaalne isolatsioon	8	21%
Vaimse tervise halvenemine	35	92%
Oht sõltuvusse sattuda (alkohol, uimastid jm)	6	16%
Füüsilise tervise halvenemine	36	95%
Enese süüdistamine	11	29%
Igapäevase toimetuleku järsk halvenemine	32	84%
Majandusliku olukorra halvenemine	12	32%
Pidev hirmutunne järgmiste rünnakute ees	27	71%
Pere lagunemine	4	11%
Enesetapu mõtted	3	8%

26. Millised on tüüpilised perevägivalla tagajärjed vägivallatsejale?

Jääb karistamata	30	79%
Saab karistada	6	16%
Ebameeldivused vägivalla avalikuks tulekul	5	13%
Pere lagunemine	4	11%

27. Kui raskeks kuriteoks Te hindate perevägivalda?

a) väga raskeks	31	82%
b) üsna raskeks	7	18%
c) mitte eriti raskeks		
d) see ei ole üldse kuritegu		

28. Palun põhjendage, miks Te eelmisele küsimusele nii vastasite!

Negatiivsed tagajärjed kogu perele

Igasugune vägivald on õigustamatu

29. Mis tüüpi perevägivallasituatsioonide puhul Teie arvates kõige rohkem abi otsitakse?

Füüsilise vägivalla kasutamine	38	100%
Vaimse vägivalla kasutamine	7	18%
Seksuaalse vägivalla kasutamine	6	16%
Majandusliku vägivalla kasutamine	3	8%

30. Kelle poole tuleks perevägivallajuhtumi korral pöörduda?

Politsei	32	84%
Sotsiaaltöötajad	18	47%
Naiste varjupaik	26	68%
Kiirabi	2	5%
Ohvriabi	3	8%

31. Mis saab kannatanust peale abiotsimist?

Lõpetab vägivaldse suhte ja muudab elu	9	24%
Läheb koju tagasi	17	44%
Jääb murega üksi	12	32%
Sõltub ohvrast	26	68%

32. Kuidas Teie arvates mõjutab perevägivald ohvrite elu ühiskonnas?

Elukoha muutus	4	11%
Töökoha vahetus	4	11%
Töövõime langus, töötus	8	21%
Turvalise võrgustiku kadumine	6	16%
Muutused suhetes lastega	4	11%
Elukvaliteedi langus	12	32%
Ei leia kohta ühiskonnas	26	68%
Majandusliku olukorra halvenemine	6	16%
Elab paremat uut elu	3	8%

33. Kuidas Teie arvates mõjutab perevägivald vägivallatsete elu ühiskonnas?

Ei mõjuta	19	50%
Reaalsest karistusest tulenev mõju	6	16%
Satub ühiskonna hukkamõistu alla	13	34%

34. Kui soovite perevägivald teemal veel midagi lisada, siis saate seda teha siin.

SUUR TÄNU!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina

Kaira Perv
(*autori nimi*)
13.05.1973)

(sünnikuupäev:

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Perevägivald sotsiaalse stratifikatsiooni mõjurina,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on

Silvia Kaugia,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 13.05.2013 (*kuupäev*)